

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Kriminalita dětí a mládeže na Prachaticku a její prevence

Vypracovala: Petra Hubáčková

Vedoucí práce: Mgr. Alena Toningarová

České Budějovice 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila v ní jen uvedené prameny a literatury uvedené v seznamu použité literatury, z nichž jsem čerpala obvyklým způsobem a podle pokynů vedoucí práce.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b) zákona č. 111/1998 Sb., v plném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou, ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 20. června 2015

.....
Petra Hubáčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Aleně Toningarové za cenné rady, obětavou a ochotnou pomoc při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem preventistům z institucí, kteří mi poskytli podněty pro zpracování informací k praktické části práce.

Anotace

Bakalářská práce *Kriminalita dětí a mládeže na Prachaticku a její prevence* se zabývá problematikou kriminality dětí a mládeže v dané lokalitě. Jejím cílem je tuto problematiku teoreticky zpracovat a poskytnout pohled zainteresovaných subjektů. Díky získaným informacím z odborné literatury jsou definovány základní pojmy dané problematiky, uvedeny základní faktory ovlivňující vznik a vývoj kriminality dětí a mládeže a dále vymezeny základní typy prevence. Praktická část bakalářské práce je pak zaměřena na sběr informací od oslovených subjektů a institucí – školních metodiků, určených pracovníků na Prachaticku. Pro získání aktuálních informací byla použita metoda rozhovoru.

Klíčová slova

Dítě, mladistvý, prevence, kriminalita

Abstract

Bachelor thesis *Children's and teenager's criminality in Prachatice district and its prevention* deals with juvenile crime in the locality. Its aim is theoretically handle this issue and provide a view of stakeholders. Thanks to the information gathered from the literature are defined basic concepts of the issue, given the fundamental factors affecting the formation and development of children and youth crime and further defined the basic types of prevention. The practical part is focused on gathering information from the addressed entities and institutions - school methodologists, designated employees of Prachatice. To obtain the latest information interview method was used.

Keywords

Child, young people, prevention, criminality

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část.....	11
1 Vymezení základních pojmů	11
1.1 Dítě.....	11
1.2 Mladistvý	13
1.3 Kriminalita	14
1.4 Prevence kriminality	15
2 Faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže	18
2.1 Sociální prostředí rodiny	18
2.2 Sociální prostředí školy.....	20
2.3 Sociální prostředí v rámci vrstevníků a přátel	22
2.4 Negativní vliv médií.....	23
3 Specifické rysy kriminality dětí a mládeže	28
3.1 Struktura kriminality dětí a mládeže	29
3.1.1 <i>Majetková kriminalita</i>	30
3.1.3 <i>Mravnostní kriminalita</i>	31
4 Způsoby předcházení vzniku kriminality dětí a mládeže a způsoby jejího vzniku	32
4.1 Systém prevence kriminality v České republice	32
4.2 Programy prevence kriminality.....	33
4.2.1 <i>Resortní programy</i>	34
4.2.2 <i>Programy na místní úrovni</i>	35
5 Organizace realizující prevenci kriminality dětí a mládeže v okrese Prachatice	37
5.1 Primární prevence Phenix	39
5.2 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež COOLna	40
6 Metodologie výzkumného šetření	42
Praktická část	43
7 Předmět a cíl praktické části.....	43
7.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky.....	43
7.2 Lokalita zvolená pro výzkumné šetření	44

7.3 Metoda sběru dat.....	44
7.4 Vývoj kriminality dětí a mládeže v letech 2010 – 2014 v okrese Prachatice	45
7.5 Charakteristika zkoumaného souboru	46
7.6 Vedení a obsah interview	47
7.6.1 Otázky pokládané v interview	47
7.7 Průběh výzkumného šetření a kódování	47
7.8 Analýza interview	48
8 Interpretace získaných dat	58
8.1 Diskuze	61
Závěr.....	65
Použité zdroje:.....	67
Seznam tabulek	70

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma *Kriminalita dětí a mládeže na Prachaticku a její prevence*. Vzhledem ke svému povolání, práce u Policie České republiky, jsem se s touto problematikou dětí a mládeže setkávala téměř každý den, ale rovněž i v soukromém životě. A myslím si, že každý z nás má své přátele, kteří se v problematice situací ocitli ne vždy vlastní vinou. Kriminalita je problém, který se netýká pouze určité skupiny, ale zasahuje jakýmkoli způsobem do života nás všech, hlavně svými důsledky. Může potkat každého.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. Cílem práce je teoreticky zpracovat problematiku kriminality dětí a mládeže. Na základě informací získaných v odborné literatuře definovat základní pojmy dané problematiky. Nesnažila jsem se vymezit a definovat všechny základní pojmy, které se v práci budou vyskytovat, ale pouze ty, které jsou pro práci klíčové. Jde o jejich základní definice, které jsou v příslušných kapitolách v případě ještě podrobněji rozebrány. Pojmy dítě a mladiství jsou pro moji bakalářskou práci pojmy velmi důležitými, a proto jsem jim věnovala adekvátní pozornost. Stejně tak význam slova kriminalita a prevence.

Z pohledu právních předpisů je vymezení pojmu „dítě“ nejednoznačné a jednotlivé právní předpisy pro jeho výklad používají odlišná kritéria. Ze všech však vyplývá, že dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší 15 let. Z hlediska zákonů je pojem mladiství také vymezen odlišnými kritérii, všechna se však shodují v tvrzení, že se jedná o osobu, která dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.

Další pojem kriminalita je definován jako sociálně-patologický jev, který má aspekty společenské i osobnostní, trestněprávní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické a jiné. Vzhledem k širokému pojetí, rozdílnosti úkolů a metod nemůže kriminalitu obsáhnout jednotná kriminální věda. Důležitým pojmem objevujícím se v bakalářské práci je prevence. Prevencí kriminality rozumíme v užším slova smyslu soubor nejrůznějších aktivit orientovaný na odstranění, oslabení, či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem korigovat kriminalitu. Jedná

se tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páčání trestných činů, o působení na potencionální pachatele a potencionální oběti a o vytváření zábran proti páčání trestných činů.

Bakalářská práce dále obsahuje popis specifických rysů kriminality dětí a mládeže. Kriminalita dětí a mládeže je v každém ohledu trochu jiná než kriminalita dospělých jedinců. Trestnou činnost páchanou dětmi a mladistvými ovlivňuje stupeň jejich somatického a psychického vývoje. Jen velmi těžko si dokážeme představit, že dítě naplánuje a zorganizuje přepadení banky.

V bakalářské práci bylo použito základní dělení principů teorie psychiky podle vlivů působící na osobnost a to na vlivy vnější, mající značný význam pro vývoj jedince. Do této skupiny patří rodina a vrstevnická skupina. A na vlivy vnitřní, které můžeme popsat jako vlivy genetické a konstituční.

Podrobněji jsou zde dále rozebrány termíny jako prostředí, škola, rodina a vrstevnická parta. Tato sociální prostředí jsou i dle mého názoru pro člověka ta nejdůležitější a odrazí se vždy na chování jedince.

Za velmi podstatnou lze považovat kapitolu „Narůstající negativní vliv medií“, kde je přiblíženo, jak média ovlivňují děti a mladistvé při následné páchané trestné činnosti, neboť média u všech jedinců vzbuzují pocit, že svět je nebezpečným místem a dochází u nich k potlačení uvědomění si, co je realita a co smyšlená skutečnost. Média přispívají k tomu, jak společnost zejména mladší populace vnímá kriminalitu ve společnosti.

V bakalářské práci se kapitola „Způsoby předcházení vzniku kriminality dětí a mládeže a způsoby jejího zmírnění“ věnuje systému prevence kriminality v České republice. Souhrn konkrétních preventivních činností, strategií, projektů, programů a opatření vytvářejí ve svém celku určitý systém. V České republice je systém prevence kriminality mládeže realizován na úrovni programů resortních a místních. Programy těchto úrovní jsou pilíři celého systému prevence kriminality.

V kapitole „Vymezení subjektů obcí a měst, které realizují prevenci kriminality dětí a mládeže“ je popsána organizace, která se jako jediná zaměřuje výhradně na prevenci kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice a nese název Občanské sdružení Portus. Občanské sdružení Portus poskytuje pomoc v oblasti

sociálních služeb rodinám, dětem a mládeži, jeho hlavním úkolem je přistupovat k řešení jejich problematiky a snaha naplnit jejich životní hodnoty.

Cílem bakalářské práce je zmapování vývoje kriminality dětí a mládeže na Prachaticku za posledních 5 let, a dále pak účinnosti preventivních programů a aktivit zaměřených na redukci sociálně patologických jevů v okrese.

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na získání aktuálních informací od zainteresovaných stran – tedy od oslovených subjektů a institucí – školních metodiků, metodiků organizací zabývajících se touto problematikou na Prachaticku, čerpáno bude i z analytických a statistických výstupů Policie ČR. Cílem je zhodnotit a analyzovat situaci ohledně prevence kriminality dětí a mládeže v rámci školy, organizace, volnočasové aktivity a na základě získaných informací zjistit účinnost programů prevence kriminality dětí a mládeže v okrese Prachatice.

Teoretická část

1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole jsou definovány a vymezeny některé základní pojmy, o nichž bylo již pojednáno v úvodu. Není záměrem práce definovat všechny pojmy, které se zde budou vyskytovat, ale pouze ty, které jsou klíčovými pro tuto práci. Jde o jejich základní definice, které v příslušných kapitolách v případě potřeby budou ještě podrobněji rozebrány.

1.1 Dítě

Z pohledu právních předpisů je vymezení pojmu „dítě“ nejednoznačné a jednotlivé právní předpisy pro jeho výklad používají odlišná kritéria. Tento pojem je například vymezen v části první zákona č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů. Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.¹ Hranici osmnácti let požil i zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který ve svém § 126 hovoří tom, že dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.² Jinou hranici a to hranici 15 let požil zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Dítětem se pro účely tohoto zákona rozumí fyzická osoba mladší 15 let, nebo starší 15 let, pokud nemá ukončenou povinnou školní docházku, a to až do doby jejího ukončení.³ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve svých vymezeních pojmů rozděluje mládež na děti a mladistvé. Za dítě mladší panáči let je tímto zákonem považován ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil

¹ Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů, Čl. 1.

² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 126.

³ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 121.

patnáctý rok věku.⁴ Kodex našeho občanského práva, zákon č. 89/2004 Sb., občanský zákoník, hledí na nenarozené dítě, jako by bylo již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům⁵. Nasciturus, dítě dosud nenarozené⁶, se tak stává subjektem práva a lze ho na základě tohoto právního předpisu podřadit pod pojem dítě.

Sociální vědy a to konkrétně psychologie v jedné ze svých základních disciplín, kterou je vývojová psychologie přibližuje pojem „dítě“ následovně. Pro člověka je charakteristické, že jeho první období života lze označit za dítě. Dítě je považováno jako bytost od narození po období adolescence. Někteří autoři však uvádí a považují jedince za dítě již před narozením, tj. v prenatálním období vývoje člověka.⁷

Vývoj člověka lze rozdělit do jednotlivých etap života. Novorozenecké období – období, které trvá přibližně jeden měsíc po porodu, je to adaptace, během níž si zvyká dítě na nové podněty a prostředí. Kojenecký věk – první rok života, toto období nelze přesně vymezit, neboť ne každé dítě je do jednoho roka kojeno. Batolecí věk – zahrnuje dobu od 1 do 3 let života dítěte, charakteristickým znakem tohoto období je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb. Předškolní věk – trvá od 3 přibližně do 6 let, konec této etapy není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně nástupem do školy, který zároveň určuje počátek etapy mladšího školního věku – období mezi 6 a 9 rokem. Dále střední školní věk – doba mezi 9. a 11. rokem, v tomto období dochází k maximálnímu vyhovění rodičů. Pubescence – 11. až 15. rok věku dítěte, dítě dozrává tělesně, ale i pohlavně. Adolescence - je druhou fází dlouhého časového úseku dospívání probíhá od 15 do 20 let věku a je charakterizován jako doba proměn osobnosti. Následuje dospělost, jejíž počátek není v naší společnosti jednoznačně vymezen nějakým specifickým mezníkem, jediným

⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1 písm. b.

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 25.

⁶ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., *Akademický slovník cizích slov*, s. 424

⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 46 ISBN 80-7178-772-8.

přibližným je alespoň dosažení dospělosti, zletilosti. Poslední etapou vývoje člověka pohledu vývojové psychologie je stáří, jehož nástup je velmi individuální.⁸

1.2 Mladistvý

Dalším pojmem, který je potřeba pro tuto bakalářskou práci vysvětlit je pojem „mladistvý“. Pro potřebu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) se definuje mladistvý jako ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.⁹ Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá proviněním. Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež. V řízení ve věcech mladistvých je potřeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen.¹⁰

S tímto přístupováním k mladistvému souvisí i vymezení z psychologického hlediska. Psychologie zařazuje „mladistvé“ do období adolescence, toto období je pro jedince náročné. Horní věková hranice adolescence se nedá přesně stanovit, neboť dosažení dospělosti ovlivňuje celá řada skutečností. Jedny z nejpodstatnějších vlivů jsou společenské a kulturní zvyklosti. Za hlavní vývojové úkoly adolescenta je považováno vytvoření pocitu vlastní identity, přijímání společenských norem, vytvoření si vlastní hodnoty a přijetí morálních principů dané společnosti za své.¹¹ Může však dojít k osobnímu zmatku a nejistotě, kdy problémem není nedostatek hodnot, ale ujasněnost vlastních hodnot.

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, Praha: Portál, 1999. s. 22-397 ISBN 80-7178-308-0

⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1 písm. b.

¹⁰ <http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>

¹¹ ŠIMÍČKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*, Olomouc: 1999, 2003 s. 111 ISBN 80-244-0629-2

1.3 Kriminalita

V této bakalářské práci se často objeví pojem „kriminalita“, která provází naše životy každým dnem. Vůbec není podstatné, zda jsme sami pachateli trestných činů, či jejich obětí nebo se touto problematikou profesionálně zabýváme, přesto se různé formy kriminality objevují ve všech sférách společnosti.

U občanů je stále kriminalita a její různé podoby jedním z hlavních problémů, které je trápí a jsou i silně nespokojení, jak se různým institucím daří daný problém řešit.¹² Mnohý z nás má někdy pocit, že násilí, korupce nebo zločiny už nejsou pod jakoukoli kontrolou a rozšiřují se do nebezpečných rozměrů. Společnost kriminalitu a její druhy chápe jako jev, kterému by se mělo předcházet a zamezovat, aby nedocházelo k rozšiřování.

Podoba kriminality v České republice se v průběhu devadesátých let velmi přiblížila podobě kriminality v tzv. vyspělých zemích. Došlo např. k nárůstu tradiční obecné kriminality (majetková, násilná i mravnostní kriminalita), dále vzrůstá objem tzv. pouliční kriminality (vzrostl počet krádeží aut a věcí z aut), vzrůstá počet případů domácího násilí aj.¹³

Kriminalita je sociálně-patologický jev, který má aspekty společenské i osobnostní, trestněprávní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické a jiné. Vzhledem k širokému pojetí, rozdílnosti úkolů a metod nemůže kriminalitu obsáhnout jednotná kriminální věda. Kriminalitou se nezabývá pouze jedna kriminální věda, ale vzhledem k tomu, že se jedná o obor velmi obsáhlý, využívá se v ní vedle prostředků empirického poznání i vědeckého bádání.¹⁴

Nejblíže k vymezení pojmu kriminalita má „kriminologie“. Jak již název napovídá, jedná se o vědní obor, který se kriminalitou a jejím studiem zabývá. Samostatné slovo kriminologie vzniklo jako složenina latinského výrazu „crimen“, tedy zločin, a řeckého „logos“, nauka nebo vědění.¹⁵ Kriminologie je věda

¹² TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*, Praha: Grada, 2010. s. 7 ISBN 978-80-247-2982-4

¹³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 170 ISBN 80-7357-026-2

¹⁴ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: TRIVIS, 2004 s. 7 ISBN 80-86795-05-5

¹⁵ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*, Praha: Grada, 2010. s. 11 ISBN 978-80-247-2982-4

o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole.¹⁶ Kriminologie rozlišuje dvě základní definice kriminality, v prvním případě jde o tzv. *legální (juristické) pojetí kriminality*, zde je kriminalita chápána jako souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy. V současné době jsou mezi zeměmi světa zaznamenány rozdíly v posuzování a kvalifikaci trestných činů. Garofalo proto vycházel z definice tzv. přirozených zločinů, které jsou považovány za trestné činy ve společnostech všech zemí světa, jako vražda, znásilnění, loupež. Někteří kriminologové pracují však i s druhou definicí tzv. *sociologickou*, zde jde hlavně o materiální vymezení kriminality. Zatímco předností legálních definic je zejména jejich určitost, sociologické definice bývají velmi neurčité a vágní.¹⁷

1.4 Prevence kriminality

Mluvíme-li o prevenci trestné činnosti, mluvíme o souboru opatření zaměřených na zabránění vzniku trestných činů. „Prevencí kriminality“ rozumíme v užším slova smyslu soubor nejrůznějších aktivit orientovaný na odstranění, oslabení, či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem korigovat kriminalitu.¹⁸ Jedná se tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páčání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páčání trestných činů.¹⁹

Pro zmírnění kriminality působí preventivní aktivity, které třídíme podle obsahu a podle okruhů adresátů. Do obsahového zaměření řadíme prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou.

Podle okruhu adresátů preventivních aktivit rozlišujeme prevenci primární, prevenci sekundární, prevenci terciární.

¹⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 15 ISBN 80-7357-026-2

¹⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 20 ISBN 80-7357-026-2

¹⁸ URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 116 ISBN 80-86898-94-6

¹⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 172 ISBN 80-7357-026-2

Prevence sociální představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za hlavní příčiny páchané trestné činnosti. Je orientovaná na pachatele i na modifikaci příčin kriminality. K tomu lze užít nejrůznější opatření, která jsou součástí sociální politiky. Pod těmito opatřeními je možné si představit opatření směřující na rodinu, vzdělávání, výchovu nebo opatření zdravotní. Nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách.

Samotnou kriminalitu přímo řeší prevence situační. Kriminalita je zde chápána jako produkt motivace a příležitosti. Základem situační prevence je předpoklad, že ke spáchání určitého trestného činu byl pachatel ovlivněn na základě podmínek určité situace. Podstatou situační prevence je snaha zvýšit námahu a riziko spojené se spácháním trestné činnosti a snížit užitek z trestné činnosti.

Prevence viktimmnosti se zaměřuje na bezpečné chování, orientované na různé kriminogenní situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi jde o zdravotní, psychologické, právní a technické poradenství.²⁰ „*Tento druh prevence je orientován především na potencionální a skutečné oběti trestných činů. Soustřeďuje se na činnost osvětovou a poradenskou a na vštěpování obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob.*“²¹ Děti by měly být díky tomuto druhu prevence připraveny k lepšímu uplatňování preventivních opatření a tím také ke snížení rizika svého ohrožení kriminálním jednáním.

Podle toho, komu jsou preventivní aktivity určeny, rozeznáváme primární, sekundární a terciární prevenci.

Prevence primární je adresována veškerému obyvatelstvu, ať již celému státu nebo konkrétnímu městu či místu, nebo některým demograficky vymezeným skupinám obyvatel např. mládeži, ženám, národnostním a etnickým menšinám. Primární prevence působí plošně v tom smyslu, že působí na každého, aniž by brala v úvahu stupeň jeho kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovosti.

²⁰ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. Kriminologie a prevence kriminality. Praha: TRIVIS, 2004 s. 77 ISBN 80-86795-05-5

²¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 188 ISBN 80-7357-026-2

U sekundární prevence jsou preventivní aktivity orientovány na potenciální pachatele, na potenciální oběti a na kriminogenní situace. Aktivity by měly být přesně cílené a mělo by být pamatováno na to, aby nedocházelo ke stigmatizaci klientů. Tato prevence je adresována především kriminálně rizikovým skupinám, do nichž patří např. děti dopouštějící se záškoláctví, alkoholici a narkomani, bezdomovci, žebráci aj.

Poslední skupinou rozdělení preventivních aktivit podle adresáta je terciární prevence, zaměřuje se hlavně na předcházení kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti. Předpokladem této prevence je, že již ke spáchání trestného činu došlo. U obětí jde o napravení následků trestného činu a o poskytnutí potřebné pomoci. U pachatelů půjde o jejich sociální reintegraci, kterou se zabývá penologie.²²

²² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 189-191 ISBN 80-7357-026-2

2 Faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže

Prostředí zahrnuje kulturní i společenský život, se kterým se člověk setkává již od narození. Na každém z nás již pak je, jak se s možnostmi vlastního rozvoje v těchto prostředích vypořádáme, jakým způsobem se chováme. Na kvalitu života člověka má velký vliv prostředí, v němž jedinec žije, pracuje, je vychováván a vzděláván.

Prostředí je složitě strukturovaný systém, nejde o pouhé náhodné množství různých činitelů. Prostředí je považováno za otevřený systém, který reaguje na rozmanité podněty.²³ Kriminální chování, potažmo kriminalita jako taková, je chováním patologickým. Kriminální chování se ale ve společnosti neobjevilo „jen tak“, jako každá složka lidské osobnosti bylo zkoumáno, má tedy svůj vývoj a je různými způsoby interpretováno.

Existuje řada úvah obsahujících různá dělení prostředí, která ovlivňují vývoj jedince. Do bakalářské práce bylo použito základní dělení principů teorie psychiky podle vlivů působící na osobnost a to na „vlivy vnější“, jež mají značný význam pro vývoj jedince, do této skupiny patří rodina a vrstevnická skupina a na „vlivy vnitřní“, které můžeme popsat jako vlivy genetické a konstituční. Bakalářská práce se bude podrobněji zabývat rodinným prostředím, školou a vrstevnickou partou, které jsou i dle mého názoru pro člověka nejdůležitějšími sociálními prostředními a jejich fungování a struktura se zpravidla odrazí na chování jedince.

2.1 Sociální prostředí rodiny

Současným všeobecně uznávaným faktem je tvrzení, že na formování dětské psychiky od nejranějšího věku má podstatný vliv především rodina. Ze Zákona o rodině (z. č. 94/1993 Sb. § 32 odst. 1) vyplývá, že hlavní odpovědnost za výchovu dětí a mládeže spočívá na rodičích. Pokud rodina selže, svým selháním umožňuje dětem kriminální jednání. Slovo „rodina“ lze definovat z komplexnějšího pohledu

²³ PŘADKA, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno: Copyright, 1998. s. 23 ISBN 80-210-3469-6

jako *dynamický systém, který reprodukuje svoje základní podmínky především a hlavně tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na svůj výsledek, který se stává potencionálním východiskem vzniku dalšího, nového systému (nové rodiny).*²⁴

Význam rodiny pro člověka i společnost je vymezen v mnoha vědních disciplínách. V právní literatuře se rodina sice nedefinuje, používá se, ale pojem rodinná kolektivita, nebo určení – rodina jako základní článek společnosti. Sociologie vymezuje rodinu jako malou sociální skupinu nebo sociální instituci. Naopak sociální psychologové se přiklánějí k pojmu rodiny, jako primární skupiny. Nositelem primární socializace je rodina, která je současně mediátorem vlivu dané kultury. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí, naučit je orientaci v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů.²⁵ Z pedagogického hlediska je rodina zdůrazňována výchovně-socializační funkcí rodiny.

Rodinu označujeme jako základní, primární a neformální sociální skupinu, která má různou velikost, různě strukturovaná a má různé vazby na společnost. Rodinou se rozumí manželský pár a dítě. Převažují v ní bezprostřední a důvěrné kontakty, společné skupinové zájmy, plánování do budoucnosti, vzájemná pomoc a spolupráce. V rodinném prostředí se lidé učí reagovat na svět kolem sebe, na situace, v nichž se postupně ocitají.²⁶ Rodina by měla plnit různé funkce. Mezi základní funkce patří reprodukční, socializační, ekonomická a kulturní rozvoj. Pokud nejsou všechny tyto funkce v rodině uspokojeny, označuje se rodina za *problémovou* (rodina vykazuje poruchy bazálních funkcí optimální tělesný i duševní vývoj dítěte), nebo *dysfunkční* (rodina je charakteristická vážnějšími poruchami některých nebo případně všech funkcí, které poškozují rodinu jako celek a narušují vývoj dítěte) či *afunkční* (rodina s výskytem poruch rodinných funkcí, které dítěti závažným

²⁴ KRAUS, B. *Člověk, prostředí, rodina*, Brno: Paido, 2001, s. 79 ISBN 80-7315-004-2

²⁵ KRAUS, B. *Člověk, prostředí, rodina*, Brno: Paido, 2001, s. 56 ISBN 80-7315-004-2

²⁶ PŘADKA, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno: Copyright, 1998. s. 27 ISBN 80-210-3469-6

způsobem znemožňuje vývoj, a které hrubě narušuje existenci a smysl rodinného soužití).²⁷

Časté řešení konfliktů v rodině má vliv na delikventní chování dětí. Děti žijící v rodině, kde dochází k častým konfliktům mezi rodiči, mají větší sklony ke kriminálnímu chování, než dítě vyrůstající v poklidném prostředí. Rizikovým faktorem je pro dítě i nepřítomnost jednoho z rodičů (častěji otce) v rodině, jakož i rodič, který se chová delikventně, nadměrně pije, bere drogy, je často nezaměstnaný.²⁸ U dítěte, které vůbec nepoznalo rodinné prostředí, se může důsledkem chybějící respektované dospělé osoby zejména v období dospívání rozvinout tendence k delikventnímu chování.²⁹

Děti vyrůstající v institučních zařízeních, mají často problémy navázat nové vztahy nebo orientovat se v prostředí mimo zařízení, jejich delikventní jednání může být pak odrazem přizpůsobení na život mimo instituční zařízení. Rodinné prostředí by mělo poskytovat v dostatečném množství a kvalitě mnohostranné podněty, ideálem je harmonické prostředí, ale současný stav rodinného prostředí je podroben oprávněné kritice. Často se hovoří o krizi rodiny.³⁰

Problémy v rodinách jsou zejména způsobeny zvyšující se rozvodovostí, nezaměstnaností nebo naopak enormním pracovním nasazením rodičů. Děti, které pocítují nedostatek péče, mají častěji sklony k trestné činnosti. Přesto, že rodinné prostředí nepůsobí úplně harmonickým způsobem, poskytuje rodina jedinci v sociálně-patologické oblasti základní jistotu.

2.2 Sociální prostředí školy

„Škola“ je považována za druhý hlavní sociální systém, který je odpovědný za socializaci mládeže. Úloha školní výchovy v prevenci kriminality je velmi

²⁷ MLČAK, Z., *Základy psychopatologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1. vydání, 2003. s. 63 ISBN 80-7042-263-7

²⁸ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 35 ISBN 80-7251-070-3

²⁹ MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 43-48 ISBN 80-7178-771-X

³⁰ PŘADKA, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno: Copyright, 1998. s. 27 ISBN 80-210-3469-6

významná mj. již tím, že děti v těchto zařízeních tráví podstatnou část svého formativního období.³¹

Od školy se očekává nejvýraznější vliv na rozvoj lidského jedince. Jako sociální instituce má stanovené výchovné cíle, vlastní organizaci, metody a techniky práce.³²

Česká republika zaznamenala ve vzdělání značný rozmach. Je více možností výběru škol, jsou nová zaměření na středních školách, středních odborných i vysokých školách, zvýšila se dostupnost vzdělání mimo republiku. Na jedné straně kvalifikace mladých vzrostla, naopak existuje část mládeže, která je nedoučená, nemá potřebné dispozice pro zaměstnání, má i nízkou schopnost další socializace. A zde je souvislost mezi sociálně patologickými jevy a touto mládeží zcela zřejmá.³³

Nedostatečné vzdělání vede často ke kriminálnímu jednání. Hlavním úkolem školy je zabezpečit vzdělávání, ale je na ni v dnešní době kladen i požadavek ve formě realizace náročných úkolů ve výchově. Nepříznivé podmínky ve škole, konflikty mezi dítětem a učitelem, nepřizpůsobení se kolektivu dětí mohou vést ke školnímu selhání, k nechuti ke škole a mohou se projevit poruchami chování ve smyslu úniku např. záškoláctví, lhaní, alkohol, delikvence apod.³⁴

Žáci jsou sice ve škole vedeni ke kázni, ale i k nesamostatnosti, k závislosti na autoritě učitele. Učitel se stává důležitou osobou ve formování osobnosti dítěte. Je pro dítě autoritou, která konkuruje rodičům, později i vrstevníkům. Učitel by měl s dětmi komunikovat, motivovat je a vést třídu k soudružnosti a vstřícnosti. Děti si brzy začínají vytvářet své subkultury, podle vlastních zájmů a činností, tyto podskupiny mohou již vést k zárodku asociálních part. Neangažovanost učitele, který tyto nové skupiny dětí přehlíží, může vést až k šikaně ve třídě. Tohoto jednání se dopouští především žáci ze slabších rodin a horším prospěchem.³⁵

³¹ VEČERKA, K. *Prevence kriminality v teorii a praxi*, Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 1997. s. 23 ISBN 80-85821-48-6

³² PŘADKA, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno: Copyright, 1998. s. 28 ISBN 80-210-3469-6

³³ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 36 ISBN 80-7251-070-3

³⁴ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 37 ISBN 80-7251-070-3

³⁵ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 37 ISBN 80-7251-070-3

Škola je dnes ve všech demokratických zemích koncipována jako otevřená instituce. Důležité je proto brát i rodiče jako zainteresovaného a velmi vlivného partnera při edukaci dítěte.³⁶ V současných českých podmínkách se ukazuje nedostatečná a často pouze formální spolupráce školy a rodiny, participace rodičů na systému školní výchovy je minimální. Škola je schopna plnit své funkce dobře tehdy, jestliže existují různé formy spolupráce s rodiči žáků.³⁷ Díky této vzájemné spolupráci může dojít k efektivnosti výchovně – vzdělávací činnosti a předejít tak včasnému odhalení delikventního jednání jedince.

2.3 Sociální prostředí v rámci vrstevníků a přátel

Důležitost vrstevníků jako činitelů socializace vzrůstá v adolescenci. Důležitost názoru přátel, vrstevníků, má již větší váhu než názor učitele či rodiče. Ačkoliv jsou mladí lidé v adolescenci značně orientováni na vrstevníky, neznamená to, že jsou vždy zcela odcizeni rodině.³⁸

Novodobá kriminologie zdůrazňuje, že kriminalita mládeže je páchána skoro vždy v partách čili v neformálních vrstevnických skupinách, které vzniknou v rámci formálních skupin např. spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež.³⁹

Pojem „parta“ pedagogicky slovník vymezuje jako malou sociální skupinu s vysokou mírou soudružnosti, těsnými sociálními vztahy, vysokým stupněm spolupráce a stabilními sociálními rolemi. Mívá společné cíle, zájmy. Parta se užívá ve dvou významech, v prvním případě jako parta pozitivní (dobrá parta) ve druhém jako parta negativní (parta výtržníků, pouliční parta).⁴⁰ Zvládání obtížných životních

³⁶ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 36 ISBN 80-7251-070-3

³⁷ PŘADKA, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno: Copyright, 1998. s. 29 ISBN 80-210-3469-6

³⁸ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J., *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, Praha: Themis, 2004. s. 45 ISBN 80-7312-038-0

³⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 1998. s. 82 ISBN 80-7178771-X

⁴⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 186 ISBN 80-7178-772-8

situací pomocí skupiny vrstevníků je jeden z důvodů rozšíření skupinové kriminality mládeže a dětí. Parta vrstevníků jsou pro rizikovou mládež daleko důležitější, než pro mládež vyrůstající v „normálním“ prostředí. Nároky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině mládeže obvykle vyšší než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, postoj ke škole, k rodičům, práci, penězům apod.⁴¹ Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života nedostává prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, plánované akce s napojením na přestupníky. Tento typ delikventních part patří u nás k nejčastějším delikventním skupinám.⁴² Podle průzkumu bylo zjištěno, že některé party k delikventnímu jednání vede pouhá dlouhá chvíle, kdy neumí svůj volný čas plnohodnotně využít. Vzhledem ke kriminalitě dětí a mládeže mohou vznikat stabilní a integrované skupiny, tyto skupiny se vyznačují akceptací delikventního jednání dospělými. Dospělí zde zauímají roli učitele mládeže, opakem jsou neintegrované a nestabilní skupiny, ty jsou obvykle silně násilnické, u občanů vzbuzují obavy a spory se řeší v této skupině násilím, proto se někdy mluví i o tzv. subkultuře násilí. Dalším typem subkultury, kterou tvoří neúspěšní mladí lidé, holdující alkoholu, drogám, žebráním, prodejem drog apod. je tzv. pokoutní neboli taky drogová subkultura. Existuje řada dalších subkultur např. rasistická (má svou historii, patří do ní i hnutí skinheadů), pseudonáboženská (do této skupiny řadíme satanismus).⁴³

2.4 Negativní vliv médií

Média jako komunikační prostředky lze rozdělit na média tištěná (noviny, časopisy, knihy) a elektronická (rozhlas, televize, internet, počítač aj.). Média jsou vedle rodiny a školy v současnosti nejvýznamnějším faktorem, který přispívá

⁴¹ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 38 ISBN 80-7251-070-3

⁴² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 1998. s. 83 ISBN 80-7178771-X

⁴³ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 38 ISBN 80-7251-070-3

k formování dětí a mládeže. Vliv elektronických médií na děti a mladistvé je veliký. To si uvědomují nejen rodiče a učitelé, ale také instituce a organizace, které se věnují volnočasovým aktivitám dětí, pomoci ohroženým a znevýhodněným dětem, či ochraně dětí před možnými riziky a negativními dopady médií.⁴⁴ Média ovlivňují děti a mladistvé při následné páchané trestné činnosti, neboť média u všech jedinců vzbuzují pocit, že svět je nebezpečným místem. Dochází u nich k potlačení schopnosti uvědomit si, co je realita a co smyšlená skutečnost. Média přispívají k tomu, jak společnost, zejména mladší populace, vnímá kriminalitu ve společnosti. Pozornost, kterou média zločinu věnují, postupem času nápadně roste.⁴⁵

Televize je bezesporu prostředek, který má do velké míry vliv na vývoj dětí a mládeže. Čas, který děti věnují sledování televize, je v průměru větší než všechny mimoškolní činnosti. Sledování televize dětmi má stále větší vzrůstající trend. Televize je pak jako nejmocnější medium, velice nebezpečná.⁴⁶ Děti stále častěji ztrácí zájem o četbu knih, o sportovní činnosti či výstavy, raději svůj volný čas věnují sledování televize. V České republice nejvíce lidí sledují populární televizní stanici Nova, jejíž socializační působení je označováno za nejškodlivější a je špatným příkladem pro psychický, morální a sociální vývoj dětí a mladistvých. Nejčastějším tématem vysílaných pořadů, které mohou děti a mladiství při svém vasedávání u televizorů vidět je především násilí, vulgární vyjádření sexu, agresivita aj.⁴⁷ Násilná tematika ve vysílaných pořadech způsobuje zejména kolem 12. roku věku u dětí problém. V tomto období dítě ještě nedokáže rozpoznat co je symbolickým ztvárněním příběhu a eventuální reálná podoba. Dítě si často rozdíl reality a fikce ani neuvědomuje. To, co je jen „jako“, považuje za součást skutečnosti a občas se i podle toho tak chová.⁴⁸ Při zapnutí televizoru, v ní běží mnoho pořadů pro děti, v nichž se objevuje nadměrné násilí a agresivita.

⁴⁴ <http://www.detiamedia.cz/>

⁴⁵ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*, Praha, Grada, 2010. s. 33 ISBN 978-80-247-2982-4

⁴⁶ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 39 ISBN 80-7251-070-3

⁴⁷ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 39 ISBN 80-7251-070-3

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, Praha: Portál, 1999. s. 141 ISBN 80-7178-308-0

Konkrétní případ lze uvést např. na televizním dětském pořadu zvaný Pikaču, vysílaný v odpoledním vysílacím čase na stanici Nova. Zde Pikaču kope kamaráda do hlavy, napadený kamarád se po incidentu zvedá ze země, oba se situaci zasmějí a hrají si dál. Nelze se proto podívat, že agresivní dítě přebírá tento vzorec chování jako standart pro hry s kamarádem, násilí a agresivitu považuje za běžné chování vůči ostatním.

Jedinec se dostává do situace, kdy ztrácí zábrany k agresivnímu jednání a má potřebu vlastního uspokojení při vyzkoušení násilných scén. Výzkumníci potvrzují, že vyzkoušet si scénu z televize může být pro dítě zajímavé a atraktivní, bez ohledu na to zda si uvědomuje nebezpečnost svého činu či následky svého jednání. Další průzkum prokázal, že děti, které často sledují násilné scény, jsou ve škole vnímány jako daleko agresivnější než ostatní děti. Tyto děti jsou často spontánní, bez jakýchkoliv zábran. Negativní vliv médií na dítě se projevuje i tzv. pondělním syndromem, který označuje zvýšenou agresivitu dětí ve školách, kdy se děti odreagovávají od agresivity, kterou se „nabily“ během víkendu u televize. Negativní účinky televizního násilí se především projevují u dětí, jež jsou k násilnému jednání disponovány dědičnými a konstitučními faktory, rodičovským nezájmem či nepřátelstvím, příslušnosti ke skupinám, které sdílejí deviantní normy.⁴⁹

Televizní násilí, které je škodlivým účinkem pro děti se začíná redukovat tzv. mediální výchovou. Jedná se o využívání médií k prospěchu, nejedná se tedy o pouhé poučení dětí o škodlivosti vysílaných scén, která media přináší, ale snahou je, aby se děti sami zapojily do výroby televizních programů, rozhlasových pořadů a novin.⁵⁰

Dnešní mládež se tolik tištěným médiím nevěnuje, přesto bulvární časopisy mají stejnou podstatu jako televize, chtějí čtenáře zaujmout a prodat svůj text. Často v těchto článcích nalézáme samé lži nebo polopravdy. V současné době nalezneme v tisku především násilí a agresi, pak nemůžeme očekávat, že děti a především mládež, která má k tisku blíže, se budou chovat podle norem společnosti. Všeobecně jsou bulvární noviny v České republice velmi čtené, nejčtenějšími deníky na českém

⁴⁹ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 39 ISBN 80-7251-070-3

⁵⁰ MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 104 ISBN 80-7178-771-X

trhu ve druhém a třetím čtvrtletí letošního roku se opět staly Blesk, Deník a Mladá fronta Dnes.⁵¹ Zejména Blesk deník, který zajímá děti a mladistvé nejvíce, jeho dostupnost je také v elektronické formě 24 hodin denně 7 dní v týdnu, díky moderní technice si ho mohou především mladiství, kteří tráví většinu svého volného času na internetu snadno kdykoliv přečíst. Děti a mladistvé zajímá obzvláště život a skandály lidí jim známých zprostředkovaně právě televizní obrazovkou či monitorem počítače. Snaží se je napodobit a ztotožnit, ať už konzumací alkoholu či jiných omamných látek, dále výtržnictvím, rychlou jízdou apod. V bulvárním časopise se můžeme dočíst spíše o negativních, tragických a nějakým způsobem šokujících událostech, než o těch příjemnějších věcech, např. že někdo vystoupil na koncertě ve prospěch charitativní akce či někomu jiným způsobem pomohl. Z bulváru nemůžeme očekávat pozitivní vlivy na děti a mladistvé, měli bychom je proto více podporovat a inspirovat k četbě naučné, s pozitivním vlivem na jejich chování.

Rozhodně nejvíce dnešních dětí a mládež se zajímá a jsou ovlivněni sociálními sítěmi – internetem. V současné době lidé tráví mnoho času na počítači, ať už kvůli pracovním povinnostem či při vyhledávání určitého druhu zábavy. Proto není nic zvláštního, že internet se stal nejrychleji se rozvíjejícím hromadným sdělovacím prostředkem. Jeho informační a vzdělávací možnosti jsou takřka neomezené, jeho využití mnohostranné. Internet umožňuje nejen informace přijímat a vzdělávat se, ale poskytuje také prostor pro aktivní komunikaci, vzájemnou výměnu informací a prezentaci vlastních dat.⁵²

Každá věc má svá pozitiva i negativa. Tedy i tak vynikající věc, jakou je internet, lze zneužít. Internet přináší řadu negativ, která pro děti a mladistvé znamenají podněty pro páchaní trestné činnosti. Negativním vlivem internetu může být například závislost těch, kteří na něm tráví příliš mnoho času a hledají si v něm náhražku reálných vztahů. Pokud si jedinec včas uvědomí, co je realita a co virtuální realita, vše je v pořádku, problém nastává ve chvíli, kdy zálibě propadá a stává se z něj osoba závislá.⁵³

⁵¹
⁵²
⁵³

<http://www.nasepenize.cz/bulvarni-denik-blesk-je-stale-nejctenejsi--2811>
KRAUS, B. *Člověk, prostředí, rodina*, Brno: Paido, 2001, s. 61 ISBN 80-7315-004-2
<http://www.ekamarad.cz/ezin/clanek/3466/>

V současné době jsou velkým rizikem pro děti a mladistvé počítačové hry, které dnešní svět přímo zahlcují a děti a mladiství jim podléhají. Nadměrné hraní virtuálních her může přerůst až v patologické hráčství. Je i řada dalších negativních vlivů, které internet přináší. Mezi takové patří například velká návštěvnost mladší generace na stránkách se sexuální a násilnickou tematikou, která jedince vyburcovává a dává návod k násilnému jednání (sexuální agrese na ženách, krádeže, loupeže aj).

Dalším nebezpečným problémem na internetu je kyberšikana - forma šikany využívající elektronických prostředků, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.⁵⁴ Kyberšikana se nabourává do soukromí jedince, dokáže znepříjemnit a ovlivnit život člověka do takové míry, až se napadená osoba může ocitnout na samotném dnu. Zde lze uvést taktéž příklad negativního dopadu, který se opravdu stal díky vlivu internetu. Deník.cz uveřejnil článek dvanáctileté Američanky, která spáchala sebevraždu kvůli kyberšikaně. Američanka několik měsíců trpěla šikanou po internetu, skupina dívek jí posílala výhrůžné a zesměšňující zprávy a ani přeložení do nové školy nezabránilo tomu, aby dívka opět navštívila počítačovou aplikaci pro posílání zpráv, skupina děvčat ihned začala s opětovnými výhrůžkami, Američanka další nátlak již neunesla a svůj život ukončila skokem z rampy.⁵⁵

⁵⁴ <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang.czech/>

⁵⁵ http://www.denik.cz/ze_sveta/dvanactileta-americanka-spachala-sebevrazdu-kvuli-kybersikane-20130916.html

3 Specifické rysy kriminality dětí a mládeže

Jedním z nejzávažnějších problémů v boji s kriminalitou je trestná činnost mládeže. Mladí lidé rozšiřují okruh osob, potencionálních nositelů nebezpečí páchaní trestné činnosti i v budoucnosti. Mezi pachateli téměř všech trestných činů roste podíl dětských a mladistvých a mladých dospělých pachatelů. Podíl osob do 30 let na celkem zjištěných pachatelích činí více než 60 %, přičemž v celkové populaci jejich podíl tvoří cca 35 %.⁵⁶

Kriminalita mládeže, jako součást kriminality vůbec, je sociální negativní jev, charakterizovaný porušováním právního řádu, jehož subjekty jsou mladí lidé. Trestná činnost mládeže je vážným společenským problémem a jejímu snížení a omezování by se proto měla v budoucnu věnovat ještě větší pozornost než doposud. Motiv, pohnutky a příčiny, které vedou mládež k takovéto činnosti, protispolečenskému chování jsou různorodé. Jako příčiny značného rozšíření sociálně patologických jevů mezi mládeží jsou uváděny nově negativní změny v rodině, ale i liberalizace přístupu společnosti k drogám, prostituci, žebrání, potulce, příživnictví, hráčství, různým sektám, k pornografii, ale i sexu, nelegálnímu vydělávání peněz atd. Dokonce i některé nové pozitivní jevy, jako je zjednodušený styk s cizinou, možnost neomezeného pohybu po republice i mimo ni, vyšší nabídka na utrácení vlastních i cizích peněz, vliv médií, napomáhají rozšiřování sociálně patologických jevů u mládeže.⁵⁷

Trestnou činnost páchanou dětmi a mladistvými ovlivňuje stupeň jejich somatického a psychického vývoje. S tímto názorem souhlasí i Mühlpachr, který uvádí, že způsob páchaní trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován (jeho psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi a zkušenostmi). V tomto směru mezi dospělými a mladistvými pachateli se projevují určité zvláštnosti, ke kterým patří zejména např. výběr předmětu útoku, jenž je určován jiným hodnotovým systémem, než u dospělých. Trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině, příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází

⁵⁶ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*, Brno: Masarykova univerzita, 2002 str. 66

⁵⁷ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 32 ISBN 80-7251-070-3

prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Mladí pachatelé jednájí více emotivně než rozumově, trestná činnost je páchána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace aj.⁵⁸

Při zkoumání příčin a podmínek trestné činnosti mládeže je potřeba rozlišovat věkovou hranici na děti (6-15 let), mladistvé (15-18) a mladé dospělé (18-21 i více let), neboť každý čin má své specifické rysy, které se díky věku pachatele od sebe odlišují. Většina dětských delikventů se dostává do rozporu se zákonem okolo 12 let. Dětská delikvence úzce souvisí se škodlivým výchovným prostředím. Dítě v tomto věku je již obeznámeno s pravidly chování ve škole i ve společnosti, se základními vztahy v kolektivu spolužáků, s požadavky učitelů a se školními povinnostmi. Pokud je toto období dítěte negativně ovlivňováno z jakékoli strany, může to rozhodující měrou ovlivnit negativně celý socializační proces a veškeré jeho další jednání.⁵⁹

U delikventních dětí se většinou projevuje nedostatečný citový rozvoj. Není ještě dostatečně rozvinuta schopnost přiměřeně hodnotit vztahy okolního světa i konkrétní situace, někdy chybí schopnost rozpoznat škodlivost jednání a posoudit následky.

U mladistvých pachatelů z kriminologického hlediska mají význam takové specifické rysy, jako je nedostatek životních zkušeností, neschopnost správně hodnotit životní situace, tendence dokazovat svoji odvahu, což často vede ke střetům se zákonem.

3.1 Struktura kriminality dětí a mládeže

Kriminalita je převážně záležitostí mladých lidí. Německý kriminolog Kaiser uvádí, že na základě výzkumu skupin i srovnávacích analýz kriminální statistiky dochází k nejsilnějšímu zatížení kriminalitou již ve věku od 14 do 16 let. V České

⁵⁸ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*, Brno: Masarykova univerzita, 2002 str. 68

⁵⁹ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 32 ISBN 80-7251-070-3

republiky pachatelé ve věku do 24 let mají na celkové kriminalitě podíl 40 % a 60 % všech pachatelů jsou pachatelé ve věku do 30 let.⁶⁰

Kriminalita se v České republice dělí na dvě základní skupiny a to kriminalitu obecnou a hospodářskou. Hospodářská kriminalita je společensky nebezpečné jednání, naplňující skutkovou podstatu trestných činů obsažených v zákoně, jež poskytuje ochranu soukromým, veřejným i státním zájmům v oblasti ekonomiky. Obecnou kriminalitu můžeme dále rozdělit do tří skupin na kriminalitu majetkovou, násilnou a mravnostní, podle toho jakého chráněného zájmu se týkají spáchané trestné činy.

3.1.1 Majetková kriminalita

Kriminalita se během minulých desetiletí stala masovým sociálním jevem. To se týká zejména kriminality majetkové, která představuje téměř 80 % veškeré registrované trestné činnosti. Majetkovou kriminalitou nazýváme pouliční kriminalitu, krádeže vloupáním, krádeže aut a předmětů z aut a loupežemi.⁶¹

Nejčastější trestné činy, které děti a mladiství páchají, jsou různé druhy krádeží. Děti se dopouštějí zejména krádeží prostých např. krádeže jízdních kol, krádeže věcí z aut nebo kapesní krádeže.

3.1.2 Násilná kriminalita

Násilná kriminalita je druhem kriminality, které se občané nejvíce obávají. Z kriminalistických statistik vyplývá, že se nejedná o kriminalitu, která by byla kvantitativně výrazná (její podíl na registrované obecné kriminalitě činí zhruba 6 %), frekventovaněji se vyskytuje jen několik skutkových podstat. Každoročně je v násilné kriminalitě registrováno v absolutních číslech úmyslné ublížení na zdraví (zhruba 800 skutků), loupež (zhruba 4300 skutků), vydírání (zhruba 2500 skutků),

⁶⁰ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 1 ISBN 80-7251-070-3

⁶¹ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*, Brno: Masarykova univerzita, 2002 str. 66

nebezpečné vyhrožování (zhruba 2700 skutků), násilí na veřejném činiteli (zhruba 1000 skutků) a vražda (zhruba 300 skutků). Ve struktuře násilné kriminality je každoročně nejvíc zastoupeno úmyslné ublížení na zdraví (tvoří 1/3 všech skutků), dále loupeže (20%), vydírání (10%) a vraždy (něco přes 1%).⁶²

Násilnou kriminalitu páchají většinou mladí muži, nejrizikovější je věk mezi 16 – 19 lety. Jedná se o pachatele impulzivní, konfliktní, agresivní, jednají často spontánně, pod vlivem návykových látek bez větších morálních zábran, jde tedy o, dá se říci, mladistvé, kteří se v dalších letech buď ze svého negativního jednání poučí a žijí normálním životem, a nebo v trestné činnosti pokračují.

3.1.3 Mravnostní kriminalita

Na kriminalitě obecné se podílí nejmenším podílem, přesto není zanedbatelná. Společným rysem trestných činů tvořících mravnostní kriminalitu je jejich spjatost s pohlavním pudem. V rámci mravnostní kriminality lze rozlišovat dvě navzájem kriminologicky odlišné podskupiny trestných činů tzv. sexuální kriminalita (např. znásilnění, pohlavní zneužívání, soulož mezi příbuznými aj.) a kriminalita spojená s prostitucí (např. kuplířství, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, ohrožování pohlavní nemocí aj.)⁶³.

Dá se však říci, že v těchto případech jde většinou o trestnou činnost páchanou právě na mládeži a dětech, kdy se zde právě oni sami stávají oběťmi.

⁶² ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. Kriminologie a prevence kriminality. Praha: TRIVIS, 2004 s. 130 ISBN 80-86795-05-5

⁶³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha: ASPI, 2004. s. 303 ISBN 80-7357-026-2

4 Způsoby předcházení vzniku kriminality dětí a mládeže a způsoby jejího vzniku

Jak již bylo zmíněno, právě prevence kriminality nalézá velkou společenskou odezvu a je prezentována jako léna na nejrůznější problémy ve společnosti. Prevence kriminality je součástí kriminální politiky, jejíž strategie je jak represivní, tak i preventivní, kdy však bezpochyby obě musí na sebe navazovat a vzájemně se doplňovat.

Represivní politika znamená obrannou strategii kontroly kriminality, je orientována na minulost, na konkrétní události a trestné činy, které se staly.

Preventivní politika směřuje do budoucnosti, hledá způsoby, jak předejít problémům, spoléhá na nerepresivní formy a metody, na nichž se podílí široká škála veřejných institucí a soukromých objektů. Preventivní opatření zasahují do mnoha oblastí veřejného života, jako je oblast sociální, zaměstnanosti, vzdělávání, osvěta i trávení volného času. S určitostí lze říci, že účinná prevence zmenšuje potřebu represe a represe zpětně pozitivně posiluje prevenci.

4.1 Systém prevence kriminality v České republice

Myšlenka prevence kriminality není tématem pouze dnešní doby, začala se rozvíjet již ve druhé polovině 20. století a zaměřovala se do budoucna. Prevencí kriminality je, jak již bylo řečeno, omezit vznik kriminálního jednání jinými způsoby než trestně právním postihem.

K celkové úspěšnosti a účinnosti prevence kriminality přispívá jasná a jednoznačná vládní politika formulovaná jako koncepce a formalizovaná jako určitý systém. Souhrn konkrétních preventivních činností, strategií, projektů, programů a opatření vytvářejí ve svém celku určitý. Kvantitativní nárůst a kvalitativní změny v oblasti kriminality a výskyt nových sociálně patologických jevů (nárůst problematiky s nezákonnou výrobou, obchodem, konzumace omamných a psychotropních látek) vyvolala naléhavou potřebu uplatňovat v rámci kriminální

politiky novou koncepcí vyváženosti represe a prevence a vytvořit nový systém prevence kriminality.

Cílem aktivit prevence kriminality je snižování míry a závažnosti trestné činnosti, jejích příčin a následků a zvyšování pocitu bezpečí občanů.⁶⁴ Preventivní opatření se snaží zmírňovat, odstraňovat a redukovat kriminogenní faktory, podněty a příležitosti vedoucí ke vzniku kriminálního chování např. vznik drogové závislosti, alkoholismus, záškoláctví, krádeže aj. Preventivní aktivity, které mohou mít výraznější naději na úspěch při omezování kriminality v určité lokalitě, musí být projektovány jako činnosti dlouhodobé, systematické a interaktivní.⁶⁵

Prevence kriminality je standardní součástí práce všech relevantních subjektů. V zásadě jde o instituce a jednotlivce. Na předcházení kriminalitě se především podílejí subjekty státní jako Policie ČR, obecní policie, státní zastupitelství, soudy, vězeňství, instituce působící ve sféře sociální, aj., ale i instituce nestátní – různá zájmová a politická sdružení občanů, církve a jiné náboženské organizace, soukromoprávní instituce, občanské iniciativy, nadace aj.⁶⁶

4.2 Programy prevence kriminality

Prevence kriminality není záležitostí spadající pouze do oblasti prosazování práva a trestní justice. Není jen úkolem policie a systému trestní justice. Vzhledem k tomu, že trestná činnost se rodí z více faktorů, je nezbytný koordinovaný a všeoborový přístup, v němž mají významnou roli státní orgány na všech úrovních. V České republice je systém prevence kriminality mládeže realizován na úrovni programů resortních a místních. Programy těchto úrovní jsou pilíři celého systému prevence kriminality. Odpovědnost za organizaci, koordinaci a metodiku prevence kriminality a integraci preventivních programů zastává od roku 1994 *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. Předmětem činnosti Republikového výboru je

⁶⁴ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 47 ISBN 80-7251-070-3

⁶⁵ VEČERKA, K. *Prevence kriminality v teorii a praxi*, Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 1997. s. 85 ISBN 80-85821-48-6

⁶⁶ ZAPLETAL, J. a kol., *Prevence kriminality*, 3. vyd., Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. s. 27-28 ISBN 978-80-7251-270-6

vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na mezirezortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní. Současně schvaluje žádosti o dotace na projekty prevence kriminality předložené městy, včetně výše finančních prostředků.⁶⁷

Pro poskytnutí finančního prostředku obci (městu), musí nejprve dojít ke schválení ze strany komise pro výběr Programů prevence kriminality na místní úrovni, který byl zřízen při Republikovém výboru.

4.2.1 Resortní programy

Resortní programy se zaměřují na problematiku prevence kriminality mládeže, zkvalitňování rodinné politiky, vzdělávací politiky a zaměstnanecké politiky, závislostí. Ne všechny resorty se do prevence kriminality zapojují stejně intenzivně.

Programy jednotlivých ministerstev vycházejí z věcné působnosti, rozšiřující jejich běžné činnosti a preventivní prvky a přístupy k předcházení sociálně patologických jevům, ovlivňují tvorbu příslušné legislativy:

- v situační prevenci zejména Ministerstvo vnitra;
- v sociální prevenci Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo zdravotnictví;
- ve viktimologické prevenci Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo spravedlnosti.⁶⁸

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se zaměřuje zejména na výchovné působení školy, podporu aktivního trávení volného času či péči

⁶⁷ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. Kriminologie a prevence kriminality. Praha: TRIVIS, 2004. s. 87 ISBN 80-86795-05-5

⁶⁸ ZAPLETAL, J. a kol, Prevence kriminality, 3.vyd., Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. s. 47 ISBN 978-80-7251-270-6

o narušenou mládež, zejména ve výchovných ústavech. Naopak Ministerstvo práce a sociálních věcí svoji preventivní činnost zaměřuje na rozšiřování standardní sociální práce nebo na práci s nezaměstnanými.

Prevence týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání, léčbou drogově závislých nebo pomoc obětem trestných činů je činnost, kterou se zabývá Ministerstvo zdravotnictví.

Preventivní aktivity na místní úrovni (program PARTNERSTVÍ), podpora projektů občanských sdružení (např. linka důvěry, střediska pomoci ohroženým dětem aj.), preventivní informační skupiny Policie ČR poskytující informační, poradenskou a analytickou činnost apod. Je činností, která spadá do aktivit Ministerstva vnitra.

4.2.2 Programy na místní úrovni

Zkušenosti praxe ukazují, že rizikovými jednotlivci a skupinami, kriminogenními situacemi a opatřeními proti jednotlivým druhům trestné činnosti, ale i oběti trestných činů a pocitem bezpečí občanů se mohou zabývat neefektivněji města a obce.⁶⁹ Nezbytným předpokladem úspěšné preventivní práce na místní úrovni je zcela jednoznačné politické rozhodnutí orgánů města zabývat se dlouhodobě otázkou regulace kriminality a jiných sociálně-patologických jevů s ní svázaných na území města.⁷⁰

Pro efektivnost preventivní práce musí být činnost orgánů vykonávána dlouhodobě, dostatečně promyšleně, zdůvodněně a personálně, materiálně i technicky zabezpečeně. Odpovědnost za realizaci preventivních opatření měst a obcí nesou obecní zastupitelstva v čele se starostou. Na kriminalitu, která je páchána v obci může obecní zastupitelstvo preventivně reagovat obecně závaznými vyhláškami. Pokud se obecní (městské zastupitelstvo) rozhodne, že se bude prevenci

⁶⁹ ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 53 ISBN 80-7251-070-3

⁷⁰ VEČERKA, K. *Prevence kriminality v teorii a praxi*, Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 1997. s. 86 ISBN 80-85821-48-6

věnovat dlouhodobě a systematicky, může preventivní aktivity realizovat prostřednictvím programů prevence.⁷¹

Projekty prevence kriminality mládeže na místní úrovni má obec (město) směřovat především na podchycení sociálních příčin trestné činnosti např. k podpoře rodiny obecně a k sociální práci s delikventy a jejich rodinami, dále k podpoře vzdělání obecně a k předškolním a vzdělávacím programům a v neposlední řadě k podpoře zdravého životního stylu bez drog.⁷²

Pokud má obec (město) v úmyslu se dlouhodobě a systematicky věnovat této prevenci kriminality zřizuje při obecním, (městském) zastupitelstvu pro praxi osvědčenou komisi pro prevenci kriminality, jejíž složení a fungování vychází z místní znalosti a přehledu sociálně patologických a kriminálních situací.

Od roku 1996 vláda podporuje prevenci kriminality na místní úrovni prostřednictvím tzv. komplexní součinnosti programu prevence kriminality, jehož předpokladem úspěšnosti realizace programu je spolupráce ze strany rodičů, subjektů, učitelů, orgánů státní správy, policie, dále podnikatelských subjektů či charitativních organizací.

Republikový výbor pro prevenci kriminality na místní úrovni je podporován spíše ve větších městech. Například v Jihočeském kraji je realizován v Českých Budějovicích, bohužel v okrese Prachatice tento systém neexistuje. Prevence kriminality vychází z problémových oblastí na Prachaticku a jednotlivé projekty ve školách jsou připravovány ve spolupráci s policisty, pracovníky městských úřadů i úřadů práce. Je samozřejmé, že po linii veřejné správy jsou podporovány jednotlivé programy podporující volný čas dětí a mládeže a organizovaný kupříkladu školami, domy dětí a mládeže a dalšími.

⁷¹ ZAPLETAL, J. a kol, Prevence kriminality, 3.vyd., Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. s. 57 ISBN 978-80-7251-270-6

⁷² ZOUBKOVÁ, I. a kol., *Kriminalita mládeže*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 53 ISBN 80-7251-070-3

5 Organizace realizující prevenci kriminality dětí a mládeže v okrese Prachatice

Realizace prevence kriminality pro děti a mládež je z mého pohledu a jistě pohledu všech lidí velmi důležitá. Preventivní programy jsou realizovány především pro cílovou skupinu, kterou tvoří děti a mládež věkového rozpětí mezi 6 – 26 rokem věku. Není mnoho organizací, které se touto prací zabývají. V okrese Prachatice lze zmínit Domy dětí a mládeže ve městech Volary, Vimperk, Prachatice a Netolice. Tato organizace přispívá k boji proti kriminalitě dětí a mládeže, především tím, že vyplňuje volný čas dětí a mládeže různorodými aktivitami.

Lze tedy říci, že svými aktivitami Domy dětí a mládeže podporují zájmy i osobnostní růst a částečně příjemce těchto služeb „chrání“ před negativním vlivem některých jejich vrstevníků, kteří se dopouštějí různé nezákonné činnosti. V neposlední řadě pak děti a mládež díky kvalitnímu vyplnění volného času nemají potřebu trávit čas u televize či na sociálních sítích.

Stejně tak samostatné školy připravují pro děti různé programy zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů. Spolupráce na této úrovni probíhá především s Policií ČR.

Policisté dochází pravidelně do základních a středních škol, své přednášky připravují úměrně věku dětí. Ti nejmenší se seznamují s dopravní výchovou, ti starší s trestním zákoníkem a jednotlivými protispolečenskými jevy, které se v naší společnosti vyskytují. Již na základní škole tedy žáci poznají svá práva a povinnosti, seznamují se s pojmy zletilost, plnoletost a co to pro každého člověka znamená, tedy i pro ně. Seznamují se s jednotlivými trestnými činy, především s těmi, kterých se nejčastěji dopouštějí právě děti a mladiství. Policisté vše prezentují právě na konkrétních případech, což děti zajímá. Nejvíce se jedná o případy týkající majetkové a násilné trestné činnosti a rozdíl mezi nimi, následně pak trestná činnost související s drogami, která se v posledním roce rozmáhá v příhraničních částech okresu Prachatice. Na prvním stupni základních škol je ze strany Policie ČR připravován projekt Ajaxův zápisník, v němž se děti seznamují s pravidly silničního provozu, zdravotědou a bezpečností kolem sebe.

Jedna z nejdůležitějších a nejznámějších organizací zabývající se prevencí kriminality dětí a mládeže na Prachaticku nese název Občanské sdružení Portus. Občanské sdružení Portus poskytuje pomoc v oblasti sociálních služeb rodinám, dětem a mládeži, jeho hlavním úkolem je přistupovat k řešení jejich problematiky a snaha uspokojit jejich životní hodnoty. Sdružení je rozděleno do šesti zařízení, z nich se každé zaměřuje na jinou prevenci.

První zařízení tzv. Primární prevence Phenix formou preventivních besed na základních a středních školách bojuje proti negativním vlivům dnešní moderní doby na děti a mládež.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Céčko a Mateřské centrum Sluníčko mají za cíl nabídnout odbornou pomoc a volnočasové aktivity dětem školou povinným a zároveň již těm nejmenším dětem ve věku 0-5 let.

Dalším zajímavým centrem je Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež COOLna podporující také volnočasové aktivity a zájem především těch starších, dá se říci až do 26 let.

Mezi posledními pod Občanským sdružením Portus vzniklo krizové centrum pod názvem Centru pomoci dětem a rodině. Poskytuje pomoc a podporu lidem, kteří si nemohou pomoc již sami a ocitli se v obtížné životní situaci či krizi, zaměřuje se tedy na terciární prevenci.

Posledním zařízením tohoto sdružení je Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi Rodinka, jak už název napovídá, jedná se o pomoc a péči rodinám s dětmi.⁷³

Tato bakalářská práce je zaměřena na kriminalitu a prevenci kriminality dětí a mládeže, tudíž nejvhodnějšími zařízeními, kterými se bude hlouběji zabývat, jsou Primární prevence Phenix (dále jen Phenix) a Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež COOLna (dále jen COOLna).

⁷³ *Portus Prachatice* [online]. [cit. 2015-06-04]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/historie_232.html

5.1 Primární prevence Phenix

Phenix působí na Prachaticku jako samostatné pracoviště od roku 2005. Od té doby realizuje ucelené a krátkodobé preventivní programy zaměřující se především na prevenci primární. Posláním Phenixu je snaha předcházet vzniku a rozvoji rizikového chování, zejména v oblasti užívání omamných a psychotropních látek a snaha snižovat vliv společensky nežádoucích jevů formou interaktivních vícehodinových programů specifické primární prevence v rámci školního vyučování u žáků základních a studentů středních škol prachatického regionu.⁷⁴ Phenix získal pro realizační projekty v různých oblastech a zkvalitnění své práce důležitý rozšiřující „Certifikát odborné způsobilosti pro poskytování specifické primární prevence v rámci školní docházky“.

I tyto projekty jsou pro děti a mladistvé značným přínosem, neboť právě záškoláctví je častým problémem způsobující podněty k páchání kriminální trestné činnosti. Phenix funguje již několik let, prošel mnoha různými změnami a stále je o tuto organizaci a jeho preventivní projekty veliký zájem, což dokazuje i spolupráce Phénixu se školními zařízeními na okrese Prachatice. Školská zařízení několikrát do roka kontaktují sdružení, aby na dané škole svým žákům preventivní program – besedu zrealizovalo.

Můžeme tedy tuto spolupráci označit jako stabilní a nepřetržitou. Besedy jsou zajímavé především např. samotnou přítomností uživatelů drog, kteří se společně s organizátory besed účastní a rozebírají v nich s dětmi téma DROGY a jejich užívání. Drogy nejsou jediným tématem, odborní lektori vedou i řadu dalších besed na různá téma, z nichž lze některá uvést – Škádlení nebo šikana?, Jedna sklenka neublíží – opravdu?, Paní tráva všude s námi, Nad propastí aneb my alkohol, Sex faktor aj. Samotný program je vždy realizován formou her, aby se i samotní žáci zapojili do programu a poznali sami problematiku daného tématu či nebezpečnost negativních patologických vlivů na jejich chování. Studenti a žáci preventivní

⁷⁴ *Portus Prachatice* [online]. [cit. 2015-06-04]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/primarni-prevence-phenix_168.html

programy Phenixu velmi chválí a přiznávají, že jim každá jejich beseda otevírá nový pohled na život.

5.2 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež COOLna

Posláním klubu COOLna je nabídnout dospívajícím a mladým dospělým z prachatického regionu možnost odborné pomoci, podpory či informací a zároveň poskytnout vhodnou alternativu stereotypnímu, a mnohdy nebezpečnému, trávení volného času (bary, ulice aj.) těm z nich, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy, a tak přispět k jejich hlubšímu začlenění do společnosti.⁷⁵

COOLna se opírá o tři pilíře, první z nich zajišťuje pestrou nabídku aktivit mladým lidem mezi 15-26 lety v oblasti smysluplného trávení volného času, COOLna je vybavena šipkami, stolním fotbalem apod., což vede mladé lidi k možnosti smysluplného trávení volného času spíše, než někde v parcích, kde číhá mnoho příležitostí k páchání trestné činnosti.

Druhý pilíř pomáhá v případech starostí, se kterými si sami mladí lidé nevědí rady např. ohledně volby zaměstnání, při této problematice spolupracují s Úřadem práce.

Posledním úkolem se snaží poskytovat informace na téma rizik z pohlavních chorob, kouření či drog. Jedná se o zařízení, kam mohou mladí lidé přijít bez ohledu na vzdělání, rasu, náboženské vyznání. Všechny služby jsou poskytovány bezplatně. COOLnu navštěvují především mladí lidé potýkající se s nepříznivou životní a sociální situací. S pracovníky zde mohou svůj problém rozebírat, přemýšlet o něm a hledat nová řešení. COOLna během roku pořádá i řadu zajímavých akcí jak pro dívky tak chlapce. Mládeži se snaží ukázat lepší využití trávení volného času než pouhé toulání po ulici.

S určitostí lze říci, že občanská sdružení, která se věnují v okrese Prachatice a především v samotném městě prevencí, mají příznivý vliv na celkový vývoj trestné

⁷⁵ *Portus Prachatice* [online]. [cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.portusprachatice.cz/cenik.html>

činnosti na Prachaticku. Jejich působení zasahuje do všech oblastí a dává možnost všem mladým se v těchto zařízeních zapojit a seberealizovat se.

6 Metodologie výzkumného šetření

Výzkumné šetření využití v této bakalářské práci je šetřením s prvky kvalitativního výzkumu. Zjištění jsou uváděna ve slovní (nečíselné) podobě. Jde o popis, který je výstižný, plastický a podrobný. Zastánci kvalitativního výzkumu hodnotí údaje sesbírané při kvantitativním výzkumu jako hrubé a argumentují tím, že za čísla se ztrácí člověk. Více než čísla si cení výzkumu. Podle nich pedagogické jevy není možno mechanicky shrnout a sečítat a závěry z nich široce zevšeobecňovat.⁷⁶ Vzhledem k povaze zkoumané problematiky je v práci zvolena kvalitativní metoda interview.

Interview je metoda obvykle spojená s kvalitativním výzkumem a v současné době je jednou z nejpoužívanějších výzkumných technik. Jedná se o shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta.⁷⁷ Metoda interview je zvolena záměrně, má informační účel. Vybraný vzorek informantů byl vybrán záměrně tak, aby dotazované osoby splňovaly předem stanovené podmínky pro výzkumné šetření. Informant musí mít dostatek informací (vědomosti a zkušenosti) z oblasti problematiky, na kterou je výzkumné šetření zaměřené. Jen tak může o dané problematice podat pravdivé informace.

Cílem interview je získat co nejvíce informací a názorů od informantů, kteří mají možnost odpovědět dle vlastní potřeby. Výhodou interview je osobní kontakt s dotazovanými a možnost sledovat, jak dotazovaný na naše otázky reaguje a odpovídá. Ze tří typů interview (strukturované, nestrukturované a polostrukturované) jsem se rozhodla zvolit strukturované interview, neboť jsem před zahájením věděla, co mě přesně zajímá a jaké otázky budou dotazovaným pokládány.

Pomocí analýzy interview a zkoumáním dalších dostupných dokumentů budou dále hledány odpovědi na výzkumné otázky.

⁷⁶ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. s. 34 ISBN 80-85931-79-6

⁷⁷ CHRÁSKA, M. *Metoda pedagogického výzkumu: Základy kvalitativního výzkumu*, 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 182 ISBN 978-80-247-1369-4

Praktická část

Praktická část bakalářské práce má aplikovat výše popsané teoretické poznatky do praktické podoby s ohledem na územní okres Prachatice. Budu se zde věnovat, formou analýzy sekundárních dat, stavu kriminality dětí a mládeže na Prachaticku za posledních 5 let, otázce zda kriminalita dětí a mládeže klesá nebo roste, struktury činů, které byly spáchány dětmi a mládeží a dále preventivním aktivitám probíhající v okrese Prachatice. Zaměřím se na získání aktuálních informací od zainteresovaných stran – tedy od oslovených subjektů a institucí – školních metodiků, metodiků organizací zabývajících se touto problematikou na Prachaticku, čerpáno bude i z analytických a statistických výstupů Policie ČR. Okres Prachatice jsem ve své práci zvolila z důvodů dobré znalosti místních podmínek.

7 Předmět a cíl praktické části

Předmětem empirické části bakalářské práce je kriminalita dětí a mládeže a její prevence. Zaměřila jsem se na způsoby, jakými je řešena prevence sociálně patologických jevů v okrese Prachatice a orgány a organizace, které se prevencí právě zabývají.

Cílem praktické části je tedy nastínit vývoj kriminality dětí a mládeže v okrese Prachatice za posledních 5 let a zjistit názory odborníků pracujících v oblasti kriminality dětí a mládeže na účinnost preventivních programů a aktivit sociálně patologických jevů v okrese a na vybraných školách.

7.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Výzkumný problém:

Prevence sociálně patologických jevů, resp. kriminality v okrese Prachatice z pohledu zainteresovaných odborníků.

Výzkumné otázky:

1. Dochází ke zvyšování kriminality dětí a mládeže v dané lokalitě?
2. Jaké jsou rozdíly ve vnímání účinnosti prevence mezi jednotlivými oslovenými odborníky?
3. Co je podle zkušeností oslovených odborníků nejčastější příčinou kriminálního chování dětí a mládeže.

7.2 Lokalita zvolená pro výzkumné šetření

Okres Prachatice leží v jihozápadní příhraniční části České republiky a je součástí Jihočeského kraje. Celková rozloha okresu je 1375, 04 km². Okolí je tvořeno podhorskou vrchovinou s dominantním vrcholem Libína (1096 m. n. m.), které plynule přechází v horské pásmo Šumavy.

Klimatické podmínky okresu Prachatice jsou velmi rozdílné. Je to způsobeno značně rozdílnou nadmořskou výškou jednotlivých částí okresu a velkou členitostí terénu.

Sousedí s jihočeskými okresy Strakonice, České Budějovice a Český Krumlov a plzeňským okresem Klatovy. Jeho jihozápadní hranice je z větší části státní hranicí s Německem, na jihu pak s Rakouskem. K 1. 1. 2014 počet obyvatel v celém okrese činí 51 081.

Okres tvoří 65 obcí, z toho 6 měst a 4 městyse. V okrese se nachází 31 mateřských škol, 29 základních škol, 2 gymnázia, 4 střední školy průmyslové školy, 4 středné odborné školy a 1 vyšší odborná škola.

7.3 Metoda sběru dat

V bakalářské práci byla použita analýza dokumentů získaných od Policie ČR, která sloužila k objasnění první výzkumné otázky. Dále bylo v bakalářské práci použito výzkumné šetření s prvky kvalitativního interview. Před zahájením šetření byly stanoveny výzkumné otázky a vybrán vzorek informantů vhodný pro zjišťování

potřebných dat. Dále byl proveden předvýzkum, při kterém byla zjišťována srozumitelnost a jednoznačnost otázek. Pro získání informací byl sestaven formulář s šesti otázkami, které byly informantům při interview předloženy.

7.4 Vývoj kriminality dětí a mládeže v letech 2010 – 2014 v okrese Prachatice

V posledních pěti letech je situace v oblasti kriminality v okrese Prachatice stabilní. Statistiky nezaznamenaly, že by docházelo k výraznějšímu zvyšování či snižování celkové kriminality. V roce 2010 bylo zjištěno celkem 1 141 trestných činů, v roce 2011 to činilo 1 027 trestných činů a ani v následujících letech nedocházelo k extrémnímu zvyšování či k poklesu (Tabulka 1).

Tabulka 1: Kriminalita v letech 2010 – 2014

Rok	Celkem zjištěných skutků
2010	1141
2011	1027
2012	1060
2013	1039
2014	1060

Zdroj: Policie ČR, *Statistické přehledy kriminality od roku 2010 po rok 2014*, poskytnuty pracovníkem SKPV PT

Z policejních statistik vyplývá, že celková kriminalita dětí a mládeže byla od roku 2010 do roku 2014 následující. V oblasti kriminality dětí a mládeže došlo v posledních dvou letech k rapidnímu snížení spáchaných skutků dětmi a mládeží. V roce 2010 bylo dětmi a mladistvými spácháno 38 případů, a v roce 2011 to bylo 27 případů. Postupně se tento počet snižoval kromě roku 2012, kdy došlo k mírnému zvýšení. V roce 2014 bylo zaznamenáno 19 provinění spácháno dětmi a mládeží.

Ze statistik vyplývá, že nezletilí (1 - 15 let) páchají méně trestných činů než mladiství (15 – 18 let). V oblasti stíhaných a vyšetřovaných osob, z celkového počtu všech stíhaných a vyšetřovaných osob, činil v roce 2010 podíl mladistvých 5 % a nezletilých 1%. V roce 2011 činil podíl mladistvých 4 % a nezletilých 2 %. Tato klesající tendence pokračovala až do roku 2014, kdy podíl mladistvých činil 1 %, podíl nezletilých 1% z celkového počtu všech stíhaných a vyšetřovaných osob. Dále statistiky Policie České republiky územního odboru Prachatice vykazují, že mezi nejčastěji obviněnými mladistvými jsou chlapci, dívky zde tvoří nepatrné procento. Mezi nejčastější trestné činy páchanými dětmi a mladistvými převládá majetková kriminalita, to znamená především krádeže, krádeže vloupáním. Objevuje se i násilná trestná činnost, která je zastoupena trestnými činy ublížení na zdraví a loupež. V poslední době se v prachatickém okrese, stejně jako v dalších, rozmáhá i drogová trestná činnost, která úzce souvisí s majetkovou trestnou činností.⁷⁸

7.5 Charakteristika zkoumaného souboru

Pro získání potřebných informací byli zvoleni informanti tak, aby se ve výzkumném šetření objevila co nejširší škála názoru na danou problematiku z různých pohledů. O účast ve výzkumném šetření byli proto požádáni školní metodik prevence sociálně patologických jevů v Základní škole ve Vlachově Březí, pracovník Občanského Sdružení Portus Prachatice, pracovník MěÚ Prachatice z oddělení OSPOD a státní zaměstnanec Policie ČR územního odboru v Prachaticích. Všichni informanti tedy pracují v oblasti prevence sociálně patologických jevů, resp. prevence kriminality s dětmi a mládeží.

⁷⁸ Policie ČR, *Statistické přehledy kriminality od roku 2010 po rok 2014*, poskytnuty pracovníkem SKPV PT

7.6 Vedení a obsah interview

Otázky byly pokládány v rozhovoru dotazovaným, kteří se zabývají prevencí kriminality dětí a mládeže v okrese Prachatice. Oslovení zodpověděli šest otázek zaměřených na danou problematiku. Otázky, které jsem si předem připravila, se týkaly především toho, jakým způsobem se podílí na prevenci kriminality dětí a mládeže a zda mají přehled o vývoji kriminality na Prachaticku za posledních pět let. Otázky, které byly položeny informantům, byly vždy stejné a pokládány ve stejném pořadí. V průběhu rozhovoru jsem dle potřeby doplňovala další otázky, kterými jsem si ujasňovala případné nesrovnalosti či se chtěla dozvědět něco navíc.

7.6.1 Otázky pokládané v interview

1. S jakou trestnou činností se za posledních 5 let u dětí a mládeže setkáváte nejčastěji?
2. Proč si myslíte, že je rozšířena právě ta, kterou uvádíte?
3. Je vývoj kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice za posledních 5 let vzrůstající?
4. Jaká prevence je podle Vás nejúčinnější?
5. Mají dle Vašeho názoru preventivní programy vliv na děti a mladistvé?
6. Realizujete preventivní programy týkající se sociálně patologických jevů?

7.7 Průběh výzkumného šetření a kódování

Všechny oslovené účastníky interview jsem navštívila osobně, s každým z nich jsem si předem telefonicky domluvila schůzku, aby bylo možné zajistit dostatek času pro uskutečnění interview. Interview se uskutečnilo s každým informantem přímo na jeho pracovišti, kde byla vždy příjemná atmosféra. Dotazovaní se chovali vstřícně, mile a ochotně odpovídali na položené otázky.

Všichni informanti souhlasili s nahráváním rozhovoru na diktafon, což bylo výhodné jednak kvůli přesnosti a autenticitě zaznamenávaných dat a dále z důvodu časového.

Před zahájením rozhovoru byli informanti ubezpečeni, že vše bude anonymní a bude z mé strany zachována mlčenlivost, rozhovory budou přepsány do praktické části bakalářské práce, ale nebudou v nich použita jejich osobní data.

V průběhu interview jsem si kromě nahrávání zaznamenávala postřehy, které se mi v daný okamžik zdály podstatné pro další vyhodnocování interview.

Po uskutečnění všech interview jsem poslechla nahrávky, které mi informanti poskytli a začala jsem všechna data vyhodnocovat, třídít a porovnávat s mými poznámkami. Informace bylo nutné rozdělit a roztřídit tak, aby mohly být dále zpracovány a podrobně vyhodnoceny. Při dalším zpracování výsledků šetření jsem se rozhodla zpracovávat odpovědi informantů vždy zvlášť ke každé položené otázce, tzn. ke každé otázce zaznamenat a vyhodnotit odpovědi všech čtyř informantů najednou.

Dále jsem pro větší přehlednost utřídila stručně shrnuté odpovědi informantů do tabulek, aby mohlo dojít k jejich podrobné analýze.

7.8 Analýza interview

V této kapitole budou zaznamenána interview, resp. odpovědi na pokládané otázky. V odpovědích představují jednotliví odborníci - preventisté své subjektivní myšlenky a názory, týkající se vývoje kriminality a oblastí prevence rizikového chování na okrese Prachatice.

Na základě všech získaných informací bude vyhodnocen vývoj kriminality dětí a mládeže na Prachaticku za posledních 5 let ve všech skupinách a zjištěna účinnost preventivních programů prevence kriminality dětí a mládeže v okrese. V rámci výzkumného šetření byla uskutečněna čtyři interview s odborníky v oblasti prevence.

Jednalo se o odborníky z těchto institucí: Školní metodik ze základní školy ve Vlachovo Březí (*Pavla, věková kategorie 40-45, vysokoškolské vzdělání, 2 malé děti, proto dokonce uvítala, že se může zúčastnit takového šetření, délka praxe ve školním*

zařízení 20 let, pracovní zařazení – školní metodik prevence). Kurátorka pro děti a mládež z Oddělení sociálně právní ochrany dětí v Prachaticích (*Marcela, věková kategorie 30-35 let, středoškolské vzdělání, délka praxe 10 let, zastává 3 roky funkci pracovnice se zaměřením na rodinnou problematiku, působila na mě velmi přátelsky, z jejich odpovědí však bylo patrné, že v dané oblasti problematiky si není zcela jistá a spíše se věnuje rodinné problematice*), dále jsem provedla rozhovor s pracovnící Občanského sdružení Portus Prachatice (*Jana, věková kategorie 25-30 let, středoškolské vzdělání, v organizaci pracuje krátce, pracovní pozice lektorka, působila na mě příjemným dojmem a o své práci hovořila s nadšením a přesvědčením*) a poslední rozhovor byl uskutečněn s policistou Policie ČR (*Martin, věková kategorie 40-45 let, vysokoškolské vzdělání, u policie pracuje 20 let, začínal na obvodním oddělení a v současné době je zařazen na útvaru SKPV, pozitivní člověk, ale skeptický ke společnosti*).

Otázka č. 1. S jakou trestnou činností se za posledních 5 let u dětí a mládeže setkáváte nejčastěji?

Tato otázka byla zvolena záměrně, neboť jsem chtěla zjistit, jakých činů se v současné době děti a mladiství dopouštějí nejčastěji. Z mého okolí jsem sama nedokázala jednoznačně posoudit, o které by se mohlo jednat, neboť dnešní chování dětí a mládeže pokládám za značně odlišné, porovnávám – li jej s dobou např. mého dětství.

Odpověď školního metodika prevence ze základní školy zní: *„Pokud mám zmínit, čeho se dopouštějí naši žáci, tak v současné době se nejčastěji setkáváme a zaznamenáváme případy krádeže (malé obnosy peněz, mobilní telefony), dále řešíme kouření v areálu školy, poničení školního zařízení, záškoláctví a v poslední době se rozmohla i bohužel šikana a kyberšikana“*. Metodik dále uvedl, že s krádeží se setkává dokonce i u dětí na prvním stupni. *„Hranice slušného chování dětí v současné době již překračuje meze, chovají se k cizím věcem bezohledně a bez zábran je ničí. Ničeho si neváží.“* Na dotaz, čím je to, podle jeho názoru způsobené odpověděl: *„Jejich chování je do značné míry ovlivněné prostředím a především*

chováním spolužáků“. Rodina je pro školního preventistu velmi důležitá, vzhledem k tomu, že má dvě malé děti, které se snaží vést správným směrem, bojí se, až dorostou do školního věku, aby se takovýchto činů nedopouštěly také. Z její tváře bylo vidět, že jí není lhostejné, jak se dnešní děti chovají, až bych řekla, že ji to trápí. Ještě zmínila, že dnešní doba má i jednu velkou nevýhodu oproti dřívějšímu dětství. *„Nastala doba technologie, ten kdo nemá nejnovější telefon, není „in,, a to se odráží na chování dětí, kteří to dávají dětem ze sociálně slabších rodin najevo. Ti se jim poté snaží vyrovnat a kradou.“*

Pracovnice OSPODU odpověděla: *„Má práce spočívá spíše v pomoci nefunkčním rodinám či rodinám se slabším sociálním zázemím, zabezpečit klidný chod domácnosti a urovnávat rodinné vztahy. Při řešení těchto situací se samozřejmě setkává i s trestnou činností dětí a mladistvých. U dětí to ve většině případů spatřuje v drobných krádežích a u mladistvých majetková trestná činnost, dále držení omamných a psychotropních látek a jedů. Pracovnice se rozpovídala, že ji mnohdy překvapuje přístup a argumenty většinou otce, pokud se ho zeptá, zda si myslí, že je správné co jeho dítě dělá, když nechodí do školy, celý dny tráví vysedáváním v parku a užívá drogy: „Pokud to mohou dělat ostatní, proč ne moje dítě“.* Pak je veškerá náprava zbytečná, neboť právě rodiče jsou vzorem svým dětem při předcházení výskytu patologických jevům.

Lektorka z organizace Portus zmínila: *„Jestliže se na nás obrátí škola či jiná instituce, abychom zrealizovali preventivní program, žádají, aby to byla beseda na téma drogy, záškoláctví či krádeže. Z toho vyplývá, že nejčastější trestná činnost je páchána v těchto oblastech“.* Lektorka nepřichází do kontaktu s dětmi a mládeží jen při připravovaných besedách na školách, její práce spočívá i v pomoci dětem, které přichází do sdružení sami. Spontánně začala hovořit o problematice, se kterou se setkává při své práci. *„Při kontaktu s dětmi a mladistvými, kteří do centra přicházejí se nejčastěji setkávám s dětmi, které nerady chodí do školy, při toulání městem je z dlouhé chvíle napadá myšlenka krást, což často dokonají. Pouhá myšlenka udělat něco zajímavého, jim v tělo přináší uspokojení a radost.“*

Policista územního odboru Policie České republiky v Prachaticích uvedl: *„Nejčastěji se jedná o majetkovou trestnou činnost, tedy krádeže, dále se jedná o trestnou činnost za užití sociálních sítí, v těchto situacích se řeší hlavně případy*

týkající se nebezpečného pronásledování a nebezpečného vyhrožování“. Uvedl bohužel i trestnou činnost, jako je loupežné přepadení a ublížení na zdraví. V neposlední řadě zmínil případy týkající se mravnostní trestné činnosti a to pohlavního zneužití. Reakce na tuto otázku byly velmi zvláštní, bylo vidět, že se setkává často s takovými případy a vycítila jsem, že o nich nechce hovořit. Zvláště jednalo-li se o pohlavní zneužití.

Otázka č. 2. Proč si myslíte, že je rozšířena právě ta, kterou uvádíte?

Školní metodik ze základní školy vycházel v odpovědi ze situací na svém pracovišti. Usuzoval z jednání žáků, které do současné doby zaznamenali na jejich škole. *„Okolnostem přispívají dle mého názoru sociální problémy, nevhodné rodinné prostředí. Pocit nedostatku finančních prostředků ze strany rodičů má za následek, že si děti obstarávají peníze okrádáním spolužáků. S krádežemi souvisí i záškoláctví. Především starší žáci často nenavštěvují školu, čas tráví v barech a hernách, ovšem brzy jim docházejí peníze a ty si po té obstarávají nejčastějším způsobem, krádežemi. Současné děti jsou oproti dřívější době i poznamenány nástupem online technologií a sociálními sítěmi. Místo hraní venku svůj volný čas tráví vysedáváním u počítačů, hrají nevhodné hry či chatují po sociálních sítích, které je pak svádí k páčání trestné činnosti.“*

Pracovnice OSPODU uvedla: *„Jak už jsem odpověděla v předešlé odpovědi, jedná se především o jedince ze sociálně slabých rodin, tímto způsobem si obstarávají finanční prostředky na jídlo, alkohol, cigarety aj.“* Často se podle jejího sdělení také setkává s případy, kdy krádeže a užívání cizí věci jsou z pouhého pocitu, zkusit něco nedovoleného, znamená to pro ně adrenalin a oprostít se od myšlenek, že doma je něco v nepořádku. Dodávají si tím klamný vnitřní pocit jistoty. Podle jejího názoru hraje největší roli v kriminálním chování dětí pouhá zvědavost. Pracovnice v rozhovoru uvedla i malou obavu z budoucnosti, kam takovéto chování může společnost dovést.

Lektorka z organizace Portus, pak odpověděla na položenou otázku takto: *„Setkávám se často s reakcemi, že krádeže a užívání drog jsou z pouhého pocitu, zkusit něco nedovoleného“.* Lektorka jasně věděla, o čem mluví a z čeho usuzuje.

Kriminalita dětí a mladistvých je dle jejího úsudku a především z poznatků z její práce zapříčiněna také ekonomickou situací, nedostatkem financí. *„Sama při sezení s mladšími dětmi spatřuji, že především ony vnímají nedostatek financí špatně, neumějí ještě pochopit, proč ostatní mají vše a oni o vše musí u rodičů „škemrat“.*

Policista územního odboru v Prachaticích se domnívá, že: *„se jedná o běžný jev ve společnosti, který kopíruje i trestná činnost dětí a mládeže. Pro děti a mládež je vzor především rodina a společnost. Pokud se společnost chová negativně, nemůže pak očekávat od dětí a mladistvých kladný přístup k společenským hodnotám“.* Vše kolem nás představuje pro děti a mládež veliké zlo, pokud otevřeme noviny, linou se na nás zprávy o přepadení, krádežích, loupežných přepadeních a jiné zprávy podobného typu. Pokud si pustíte v jakoukoli denní dobu televizi, spatříte v ní pouze pořady, kde se krade, vraždí, přepadává, kam pak může tedy směřovat chování dětí a mládeže, což dokazují *„i moji dva malí synové, kteří si hrají nejraději se s zbraněmi a loupi“.*

Otázka č. 3. Je vývoj kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice za posledních 5 let vzrůstající?

Školní metodik prevence uvedl, že pro přesnou odpověď nemá dostatek informací. *„Naše škola si nevede žádné statistiky, proto má odpověď nemůže být jednoznačná“.* Může jen říct, že dřív byly děti ukázněnější, více vychované a především klidnější. Mladší děti si často ještě neuvědomují následky svého jednání, páchají trestnou činnost nepromyšleně, spontánně. O žácích druhého stupně to již říci nelze. Jsou ovlivněni vlivem kamarádů, konají již v partě, dělá jim potěšení, když mohou něco zničit či poškodit. Jako zásadní považuje dostat dítě alespoň malinko pod kontrolu rodičů nebo učitelů. *„Pokud rodič či učitel ví, co dítě dělá, nemůže být páchaná žádná špatná činnost“.* Z výpovědi je jasné, že její práce ji baví, chování dětí neumí ze své strany jednoznačně ovlivnit, ale snaží se k situaci přistupovat zodpovědně a hledat řešení.

Odpověď pracovnice OSPODU byla hodně podobná. *„Řešíme ročně mnoho případů, přesto nedokáží posoudit zda se jedná o kriminalitu vzrůstající. Přesná čísla mají k dispozici policisté. Řekla bych, že se hlavně mění intenzita páchané trestné činnosti, myslím tím, že děti a mládež jsou krutější“.* Pracovnice při rozhovoru

neuváděla zásadní informace, a bylo patrné, že opravdu o vývoji kriminality mnoho neví, spíše dokáže odpovědět o problematice a chování dětí a mládeže.

Také odpověď lektorky z organizace Portus byla podobného typu. *„Do našeho centra přichází stále stejný počet dětí a mladistvých, proto nedokáží říct, zda se kriminalita rozrůstá. Na tuto otázku by spíše odpověděla Policie ČR, která si vede jistě přesné statistiky.“* Lektorka předpokládá, že se děti a mládež mění a tím i prevence se mění, proto se zaměřuje především na primární prevenci, která by měla vývoj kriminality zpomalovat.

Z odpovědi policisty územního odboru Policie České republiky v Prachaticích vyplynulo: *„Z pracovní pozice, kterou vykonávám, musím říct, že kriminalitu dětí a mládeže na okrese Prachatice vnímám dlouhodobě na stejné úrovni, liší se ročně o pár případů. Přesnou statistiku je ovšem možno nalézt na stránkách ESKK PČR“.* Zdůraznil, že dnešní mládež již více přemýšlí, než spáchá trestný čin, jsou si vědomi následků a velmi si uvědomují, kde je hranice mezi přestupkem a trestným činem. Mládež je v tomto směru v současné době hodně informována a na trestnou činnost se připravují, pokud budou chyceni, bude se pouze jednat o přestupek a tím jim hrozí nižší leckdy dokonce žádný trest. Z odpovědi policisty bylo patrné, že dnešní zákony jsou na mladé „šibaly“ mnohdy krátké.

Otázka č. 4. Jaká prevence je podle Vás nejúčinnější?

Položením této otázky jsem chtěla upevnit mojí domněnku, že prevence je ve všech směrech ta nejúčinnější. Jsem ráda, že jsem mohla téměř se všemi oslovenými souhlasit.

Školní metodik prevence ze základní školy uvádí a podtrhuje, že: *„Prvotní a nejúčinnější prevence se odehrává vždy v rodině. Děti mají vzor ve svých rodičích a blízkých, tady je dítěti vštěpováno primární sociální chování, až v pozdějším věku by měla navázat prevence ve školním prostředí, neboť ve škole tráví děti většinu času a zde by se měli promítnout preventivní programy škol. Mnoho rodičů zastává názor, že ve škole tráví dítě nejvíce času, proto my na ně máme největší vliv, ale opak je pravdou u sebe mi měli vždy začít. Prevence je důležitá již od narození. Spatřuji*

v tomto velké pozitivum, jak je z rozhovoru zřejmé, neboť ne každý dokáže s prevencí začít.“

Pracovnice OSPODU se s tímto názorem ztotožňuje a dodává: *„Já osobně zastávám názor a na první místo bych zařadila jako nejdůležitější prevenci rodinu a rodinné prostředí. To má na vývoj dítěte největší vliv, jak se bude v budoucnu ve společnosti chovat. Zapojena by měla být i veřejnost a propojenost a návaznost spolupráce institucí, zabývající se preventivními programy pro děti a mládež. V současné době je mnoho rodičů pracovní zaneprázdněno a tím slábne vliv na děti, poté je očekáváno od institucí, že jejich roli převzou a vliv nahradí.“*

Odpověď lektorky z organizace Portus přinesla téměř shodnou odpověď. *„Nejúčinnější prevence je dlouhodobá prevence“*. Domnívá se, že nejúčinnější prevencí je primární a realizovat by ji měly všechny složky propojeně, začít by se mělo v rodině, po té ve školním prostředí, zapojit by se měly i policejní orgány, a nebo např. centra preventivních programů. *„Proto je tu naše zařízení, které nabízí dětem a mládeži na Prachaticku podporu, informace a odbornou pomoc v jakékoli problémové situaci. Snažíme se všem lidem pomoci, aby se začlenili zpátky do společnosti.“*

Zajímavě vyzněla odpověď policisty územního odboru Policie České republiky v Prachaticích. *„Jedno pořekadlo říká: „Nejúčinnější prevence je represe“*. *Ale vážně, dle mého názoru prevence začíná výchovou v rodině, příkladem dospělých. Jaký model chování od nás převzou děti, tak se budou chovat v budoucnu. Pokud dítě žije v rodině, kde otec po návratu z hospody zbije svoji ženu a děti, je zde velký předpoklad, že to „dítě“ to bude v budoucnu dělat také. Prevence je důležitá, začíná v rodině, pokračuje v práci školy a přispívá k tomu i preventivní činnost v rámci práce PČR. Policie jako orgán, který nese již v názvu heslo pomáhat a chránit, musí zastávat funkci preventivní, bohužel v dnešní době mají lidé z policie spíše výsměch, proto se snažíme alespoň na ty nejmenší z nás působit preventivně svými preventivními činnostmi.“*

Otázka č. 5. Mají dle Vašeho názoru preventivní programy vliv na děti a mládež?

Pokud se jedná o vliv preventivních programů, zde jsem si nebyla vůbec jistá a nestanovila si žádnou hypotézu. Domnívala jsem se, že není mnoho preventivních programů realizováno a tím ovlivněn jejich vliv na děti a mládež. Z mého pohledu se pouze možná jedná o malou nabídku propagace preventivních programů.

Školní metodik prevence ze základní školy se domnívá, že: *„pokud je to potřeba, tak jednoznačně mají preventivní programy vliv, jinak by se nerealizovaly. Pokud by neměly vliv, ani naše škola by je nerealizovala“*. Preventivní programy přinášejí na dané škole svá opodstatnění a mají příznivý dopad na žáky. Školní metodik se snaží připravovat preventivní programy tak, aby děti zaujali a byly při tom děti zapojeny do dané problematiky.

Z názoru pracovnice OSPODU také vyplývá, *„že realizace prevence je velmi důležitá. Jakákoliv činnost, která vede děti a mládež k lepšímu způsobu života je vždy pozitivní a každá prevence, která směřuje k zamezení kriminálnímu jednání má svůj smysl. Každý preventivní program je něčím specifický, proto nelze říct, zda má silné nebo slabé stránky pro působení na děti a mládež. Každý preventivní program je sestaven tak, aby odstranil rizikové chování, na které se program zaměřuje. Programy by měli být realizovány nejen pro nejohroženější skupinu, ale měly by oslovit i širokou veřejnost. Z mé strany nedochází k realizaci preventivního programu, ale už to že navštěvuji rodiny sociálně slabé je prevence. Zjišťuji, zda je o děti dobře postaráno, zda v rodině nedochází k týrání dítěte či není v rodině domácí násilí“*. Z reakce pracovnice bylo patrné, že se jí v mnoha případech podařilo včas zasáhnout a rodinou situaci vyřešit.

Ani lektorka z organizace Portus nezastává jiný názor na vliv preventivních programů a odpověděla na otázku *„určitě mají vliv, bez toho bych nemohla vykonávat tuto práci – s přesvědčením, že děláte nějakou prospěšnou činnost a doufáte, že alespoň malé procento dotčených se ponaučí a svůj život bude směřovat dál od kriminality či dokonce krůček k vězení“*. Organizace se řadí mezi zástupce účinné prevence, která při svých činnostech má vliv na děti a mládež, dostává se jim zpětná vazba, kdy děti a mládež se k nim se svými problémy vrací, ze stran jiných

institucí zejména školských zařízení je o jejich programy, ať už se to týká drog, sexu či zneužívání stále značný zájem.

Z odpovědi policisty územního odboru Policie České republiky v Prachaticích vyplývá jednoznačně stejný názor, jaký mají všichni informanti. *„Preventivní programy mají vliv na děti a mladistvé, již samostatný celoplošný program Community policing, který byl zaveden do práce PČR, má svá opodstatnění“*. V jeho programu má své místo preventivní činnost. *Prevence se však velmi těžko vykazuje, ale myslím si, že má určitý vliv na vývoj trestné činnosti dětí a mladistvých. „Community policing, je program, který spočívá v komunikaci s lidmi na místní úrovni ve městech a obcích. Nejedná se o činnost preventistů, ale samotných policistů, kteří do míst dochází, zjišťují od občanů potřebné informace, týkající se života v místě bydliště, jedná se o „přátelskou, lidskou prevenci“*.

Otázka č. 6. Realizujete preventivní programy týkající se sociálně patologických jevů?

Tuto otázku jsem zvolila a zařadila ji do okruhu otázek týkající se prevence kriminality dětí a mládeže cíleně, neboť jsem se domnívala, že na okrese Prachatice není realizováno mnoho preventivních programů na rizikové chování. Odpovědi na tuto otázku mě překvapily a vyvrací tedy mou domněnku, neboť zjišťuji, jaké programy jsou nabízeny na Prachaticku v současné době.

Školní metodik prevence ze základní školy uvedl: *„Naše škola uskutečňuje interaktivní besedy s aktivním zapojením žáků do problematiky. Provádíme besedy s Policií ČR, besedy s organizacemi Portus a Prevent. Ze strany Občanského sdružení Portus se jedná o projekty, které pořádá klub Phenix, ten se snaží formou preventivních besed na základních a středních školách bojovat proti negativním vlivům dnešní moderní doby na děti a mládež. Zaměřují se na besedy s drogovou tematikou, ale drogy nejsou jediným tématem, nabízí dále programy na problematiku šikany, alkohol, sex. faktory apod. Besedy Policie ČR jsou realizovány v rámci projektu pro základní školy „Ajaxův zápisník“. Žáci se učí formou her seznámit se zásadami bezpečného chování, jsou jim nastíněny negativní společenské jevy a seznamují se s činností Policie ČR. Do tohoto programu jsou zapojeny především žáci prvního stupně, především žáci 2. a 3. tříd ZŠ. Sdružení Prevent nabízí školám*

nabídku besed a exkurze v Kontaktních centrech. Posláním tohoto programu je zkvalitnit život uživatelům drog, poskytnout poradenské služby, které snižují zdravotní, finanční a společenská rizika plynoucí z užívání drog“.

Pracovnice OSPODU na položenou otázku odpověděla „*nerealizuji, moje práce spočívá v pomoci v tíživých rodinných situacích, nikoli připravovat preventivní programy“*. Ví, že na Prachaticku působí organizace Portus, která se touto problematikou zabývá a připravuje programy pro základní a střední školy. Rodiče mohou pro své děti u této organizace také využít volnočasovou aktivitu mimo školní vyučování. Tato nabídka úzce souvisí s prací pracovnice, kdy jak uvedla v předešlé odpovědi, se zabývá výhradně prevencí v rodině, při zjištění problémů v rodině je rodinám nabídnuta i pomoc obrátit se na organizaci Portus.

Od lektorky z organizace Portus jsem nečekala jinou odpověď, ta uvedla: „*Samozřejmě, smyslem naší organizace je právě realizace preventivních programů, které mají vést k zamezení trestné činnosti dětí a mladistvých. Jsme organizace, která se zaměřuje na prevenci kriminality dětí a mládeže“*. Organizace nabízí projekty a besedy s drogovou tematikou, alkohol, šikana aj. Pokud organizaci někdo osloví o besedu jakéhokoli problému, snaží se z řad jejich specialistů vybrat toho nejvhodnějšího a všem žadatelům vyhovět. „*Naše organizace má dostatek kvalifikovaných pracovníků s dostatečnou kvalifikací mluvit o čemkoli a poradit v jakékoli problematické oblasti“*.

Policista územního odboru Policie České republiky v Prachaticích uvedl, že se jako pracovník SKPV soustřeďuje na cílovou skupinu 8. - 9. ročníku základní školy. „*V případě zjištění nějakého problému např. preventistou nebo třídním učitelem, provádím besedy i v 7. ročníku ZŠ, ale spíše výjimečně. Na menší děti chodí pracovnice PIS, kdy tyto děti spíše zajímá obušek, pistole, uniforma a jak houká služební vozidlo.“* Za velmi podstatné považuje právě stabilizaci pracovníků na linii mládeže a přesný výběr pracovníků. Myslí si, že kdo neumí vychovat vlastní dítě, vcítit se do dětské duše, neměl by vyšetřovat trestnou činnost dětí a mladistvých. Policie se nezaměřuje pouze na preventivní činnost směřující na děti a mládež, ale zajímavou činností policejních preventistů jsou besedy pro seniory.

8 Interpretace získaných dat

V této podkapitole shrnuji všechny získané výsledky rozhovorů. Data jsem zpracovala do přehledných tabulek a každou tabulku jsem nazvala dle položené otázky. Dále je pod každou tabulkou uvedeno stručné shrnutí získaných dat.

Tabulka 2: S jakou trestnou činností se za posledních 5 let u dětí a mládeže setkáváte nejčastěji?

ZŠ	Krádeže (malé obnosy peněz, mob. telefony), vandalismus, záškoláctví, šikana a kyberšikana.
OSPOD	Drobné krádeže a držení omamných a psychotropních látek a jedů.
PORTUS	Krádeže, záškoláctví a páchaná trestná činnost pod vlivem drog.
Policie ČR	Krádeže, zneužití sociálních sítí, LP a ublížení na zdraví, mravnostní činy.

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Lze konstatovat, že všichni dotazovaní se shodli a uvedli jako nejčastější trestnou činnost u dětí a mladistvých drobné krádeže. Jak je z tabulky patrné, na úrovni školního metodika prevence se lze setkat spíše s přestupky a závažnost se dále stupňuje přes držení drog a na úrovni Policie ČR se objevují již středně závažné až závažné trestné činy páchané mladistvými.

Tabulka 3: Proč si myslíte, že je rozšířena právě ta, kterou uvádíte?

ZŠ	Preventista uvedl hned několik důvodů, jako hlavní příčinu shledává v nevhodném rodinném prostředí.
OSPOD	Pracovnice sdělila, že za příčinou trestných činů dětí a mládeže stojí sociálně slabé rodinné zázemí.
PORTUS	Kriminalita je zapříčiněna z důvodu ekonomické situace, nedostatek financí ze strany rodičů.
Policie ČR	Děti a mladiství kopírují chování společnosti.

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Z uvedených zjištění vyplývá, že kriminalita dětí a mládeže je nejčastěji zapříčiněna rodinnou výchovou, resp. špatnou ekonomickou situací v rodině. Pouze policista spatřuje chování dětí a mladistvých jako přirozený jev, kdy dochází ke kopírování chování společnosti, ve které děti a mladiství žijí. I tento názor lze však do určité míry interpretovat jako selhání rodiny, neboť právě rodina je první sociální skupinou, která se výchově dítěte podílí. Fungování rodiny se pak odráží na fungování celé společnosti.

Tabulka 4: Je vývoj kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice za posledních 5 let vzrůstající?

ZŠ	Nemá dostatek přesných informací.
OSPOD	Nedokáže přesně posoudit, zda je vzrůstající.
PORTUS	Lektorka neumí konkrétně odpovědět. Odkazuje na statistiky Policie ČR.
Policie ČR	Vnímá kriminalitu dětí a mladistvých dlouhodobě na stejné úrovni.

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Z výpovědí lze konstatovat, že pouze Policie ČR je o celé problematice vývoje kriminality díky svým statistikám informována dostatečným způsobem a umí odpovědět na položenou otázku. Prevence by však měla spočívat v předcházení nežádoucí činnosti, je proto závažnější, že další orgány a instituce zabývající se danou problematikou nemají zmapovanou účinnost svých aktivit. Je zde jasná absence evaluace nabízených aktivit a projektů.

Tabulka 5: Jaká prevence je podle Vás nejúčinnější?

ZŠ	Prevence by měla být započata především v rodině a v pozdějším věku by měla pokračovat ve školním prostředí.
OSPOD	Na první místo řadí rodinu a rodinné prostředí, to má největší vliv na chování jedince. Zapojena by měla být i propojenost institucí zabývajících se realizací prevence.
PORTUS	Začít by se mělo v rodině, po té ve školním prostředí. Nečinné by

	neměly být ani složky Policie či centra preventivních programů.
Policie ČR	Spatřuje prvotní prevenci v chování rodičů, svým dětem jsou vždy příkladem. Pokračuje ve škole a přispívá i činnost Policie ČR.

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Protože všichni preventisté odpověděli na otázku, kde spatřují hlavní příčiny výskytu sociálně patologických jevů odpovědi, že v rodinném prostředí, je zřejmé, že i směřování primární prevence pokládají za nutné směřovat právě do rodiny. V preventivních programech tak, jak je jednotliví preventisté uváděli, se však nevyskytuje žádný přímo zaměřený pro práci s rodinou. Programy jsou zaměřené buď na práci s dětmi a mladistvými nebo sice s rodinou, ale takovou, ve které se již nějaký problém vyskytl.

Tabulka 6: Mají dle Vašeho názoru preventivní programy vliv na děti a mladistvé?

ZŠ	Ano, jinak by se nerealizovaly.
OSPOD	Ano, realizace preventivních programů je velmi důležitá.
PORTUS	Ano, v tom spočívá naše práce.
Policie ČR	Ano, jakýkoli preventivní program má svá opodstatnění.

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

V tomto případě se dá říci, že realizace preventivních programů je velmi důležitá, díky nim se do podvědomí dětí a mladistvých dostává ponaučení o předcházení kriminálnímu chování.

Tabulka 7: Realizujete preventivní programy týkající se sociálně patologických jevů?

ZŠ	Provádí besedy s Policií ČR – Ajaxův zápisník, dále využívá preventivní programy od organizací Portus a Prevent.
OSPOD	Nerealizují žádné preventivní programy.
PORTUS	Nabízí besedy a projekty týkající se drog, šikany, sex. motivů.
Policie ČR	Zapojuje se do preventivní činnosti ve spolupráci se základními školami.

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Ve všech odpovědích informantů se uvádí, že realizace preventivních programů je z jejich strany uskutečňována. Pouze pracovnice OSPODU v rámci své práce preventivní programy neprovádí, přesto uměla odpovědět, jaká organizace se prevencí zabývá, což může mít význam při případné nutnosti doporučit rodině vhodnou prevenci či program. Opět je ale třeba poznamenat, že jednotlivé instituce se věnují prevenci na úrovni dětí a mladistvých, ale prevence v rámci rodiny je zde poněkud zanedbávána.

8.1 Diskuze

Kriminalita dětí a mládeže není pouze fenoménem nebo mýtem, který je v současné době aktuálním problémem probíraným v médiích, ale jedná se reálnou skutečnost, která do jisté míry odráží i aktuální stav naší společnosti. Tak byl také stanoven výzkumný problém: Prevence sociálně patologických jevů, resp. kriminality v okrese Prachatice z pohledu zainteresovaných odborníků.

Se čtyřmi informanty byla realizována interview, při kterých jim bylo položeno šest otázek. Otázky se týkaly problematiky kriminality dětí a mládeže a její prevence na Prachaticku. Informanti byli vybráni cíleně na základě jejich předpokládaných odborných znalostí a dlouholetých zkušeností.

První tři otázky byly zaměřeny na problematiku prevence obecně, zbývající tři otázky se týkaly preventivních programů, jejich účinnosti a realizace na Prachaticku.

V první otázce dotazovaní zodpovídali, s jakou trestnou činností se za posledních pět let u dětí a mládeže setkali nejčastěji. V odpovědi na tuto otázku se všichni čtyři dotazovaní shodli na tom, že se jedná o kriminalitu majetkovou. To potvrzuje i fakt vyplývající z policejních statistik. Statistika ukazuje, že na Prachaticku je opravdu nejvíce zaznamenáno případů majetkové trestné činnosti, kam patří zejména dětí a mládeží realizované drobné krádeže. V dalších odpovědích (dva dotazovaní) navíc zmínili záškoláctví. V odpovědi se objevily i případy kouření, šikana a dnes již velmi rozšířená kyberšikana. U dvou dotazovaných byla odpověď

doplněna a padla zmínka o trestných činech týkajících se omamných a psychotropních látek.

Další otázka se týkala názoru preventistů na možné příčiny delikventního chování dětí a mladistvých. U této otázky se informanti v názorech shodli v názorech na hlavní příčinu sociálně patologického chování, kterou spatřují v špatném působení rodinného prostředí, resp. ve špatné finanční situaci mnoha rodin, kdy zejména mladiství pociťují nedostatek finančních prostředků ze strany rodičů. S tím dle mého názoru souvisí i odpověď odborníků z předešlé položené otázky, kde bylo uvedeno záškoláctví. Mladiství velmi často nenavštěvují školu, většinu času tráví v barech či hernách, ovšem brzy jim docházejí peníze a ty si po té obstarávají nejčastějším způsobem, krádežemi. Já se také přikláním k názoru, že část trestné činnosti páchané dětmi a mladistvými je zapříčiněna snahou o prožití něčeho nového, zažití dobrodružství. I to je však odrazem nesprávně fungující rodiny, ve které není pro dítě či mladistvého dostatek podnětů k uspokojení jeho sociální a emocionálních potřeb.

Třetí otázka měla zjistit, zda je vývoj kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice za posledních pět let vzrůstající. Tato otázka byla v rámci výzkumného šetření zodpovězena analýzou statistik Policie ČR a v interview mělo dojít pouze k ověření informovanosti preventistů. Jak již bylo řečeno, informovanost preventistů je v této oblasti velmi nízká. Práci preventistů by však mělo být, mimo jiné, také sledování i výsledky jejich snažení a proto je nezbytné, aby v součinnosti státních i nestátních organizací a zařízení docházelo k pravidelnému vyhodnocování získaných dat a plánování další strategie preventivní práce. Je zřejmé, že tato činnost, přestože je součástí prevence, je doposud opomíjena a není jí přikládána v rámci prevence důležitost ze strany samotných preventistů.

Otázky č. 4 až 6 se zabývaly prevencí kriminality na Prachaticku. Podle všech informantů je prevence a její vliv patrný a má své opodstatnění. Besedy a projekty mají svá opodstatnění a příznivý dopad, hlavně na děti. Jeden z dotazovaných preventistů uvádí, a s ním se ztotožňuje i můj osobní pohled na preventivní programy, že jakákoliv činnost, která vede děti a mládež k lepšímu způsobu je vždy pozitivní.

Za nejúčinnější prevenci a na první místo všichni informanti řadí rodinu a rodinné prostředí. Rodinné prostředí děti učí reagovat na svět kolem sebe, na situace

v nichž se pak ocitají. Časté řešení konfliktů v rodině má vliv na delikventní chování dětí. Děti, které pociťují nedostatek péče, mají časté sklony k trestné činnosti. Rodina by proto měla poskytovat jedinci v sociálně-patologické oblasti základní jistotu. Plně musím souhlasit i s názory odborníků, kteří uvádí jako nejúčinnější prevenci snahu aktivního zapojení všech složek zabývajících se touto problematikou. Prevence by měla být realizována z několika směrů. Účinnost a úspěšnost spatřují ve vzájemné spolupráci několika institucí najednou. Mělo by docházet ke vzájemné propojenosti rodiny a školy, i Policie ČR by měla zaujímat své místo v prevenci. Pro rodinu a školu je pak výhodné čerpat z preventivních programů organizací zabývajících se prevencí sociálně patologických jevů, což vyplynulo i z odpovědí na poslední pokládanou otázku. Školy mají v tomto ohledu dvojí postavení, jednak prostřednictvím svých vlastních minimálních programů naplňují volný čas svých žáků a studentů a dále pak přizývají na pomoc odborníky s organizací, které se prevencí přímo zabývají. Preventivní činnost ve formě besed je také v pracovní náplni Policie ČR.

Vzhledem k získaným odpovědím od všech informantů a analýze dalších dat lze odpovědět na výzkumné otázky.

1. Dochází ke zvyšování kriminality dětí a mládeže v dané lokalitě?

Díky údajům poskytnutým Policií ČR bylo zjištěno, že výskyt delikventního chování a kriminality je v dané lokalitě v posledních pěti letech stabilizovaný. S tímto faktem je však seznámen jen jeden z dotazovaných preventistů. Je tedy zřejmé, že při vyhodnocování činnosti preventistů a účinnosti prevence existují ještě jisté rezervy, které by bylo možné odstranit díky propojenější spolupráci jednotlivých orgánů a institucí.

2. Jaké jsou rozdíly ve vnímání účinnosti prevence mezi jednotlivými oslovenými odborníky?

Podle všech oslovených odborníků je prevence velmi podstatnou součástí jejich práce předpokládají také, že je způsob realizace prevence účinný. Lze kladně ohodnotit fakt, že i instituce nezabývajících se přímo prevencí vědí, kam lze případné zájemce či adresáty preventivních programů nasměrovat.

3. Co je podle zkušeností oslovených odborníků nejčastější příčinou kriminálního chování dětí a mládeže.

Za nejčastější příčinu kriminálního chování dětí a mladistvých považují informanti zejména selhávání rodinného prostředí, afunkční či dysfunkční rodinu. Z jejich odpovědí je patrné, že kvalitní a podnětné rodinné zázemí je nejlepší prevencí sociálně patologických jevů a kriminality.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat vývoj kriminality dětí a mládeže na Prachaticku za posledních pět let, zaměřit se na účinnost preventivních programů a aktivit sociálně patologických jevů v okrese Prachatice a na vybraných školách.

Bakalářská práce má dvě základní části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je rozdělena do několika kapitol. Na základě informací získaných v odborné literatuře byly definovány základní pojmy dané problematiky. Nesnažila jsem se vymezit a definovat všechny základní pojmy, které se v práci vyskytly, ale pouze ty, které jsou klíčovými pro tuto práci – např. definici pojmu dítě, mládež a mladistvý, kriminalita atd. Teoretická část se dále věnuje popisu specifických rysů kriminality a struktura kriminality dětí a mládeže, dále pak vývoj kriminality dětí a mládeže za posledních pět let na Prachaticku. Kriminalita dětí a mládeže je v každém ohledu jiná než kriminalita dospělých jedinců.

Trestnou činností páchanou dětmi a mladistvými ovlivňuje stupeň jejich somatického a psychického vývoje. Co se týká struktury trestné činnosti, lze vyvodit podle policejních statistik závěr, že nejčastější trestné činy, které děti a mládež páchají, jsou z oblasti majetkové kriminality - různé druhy krádeží. Poté následuje násilná trestná činnost, kdy se jedná o trestné činy vloupáním.

Pozornost je v bakalářské práci věnována také rodině, jež je nositelem primární socializace a je současně mediátorem vlivu dané kultury. Další část teorie se zaměřuje na systém prevence a programy prevence v České republice. Souhrn konkrétních opatření, strategií, projektů a programů a opatření vytvářejí ve svém celku určitý systém. V České republice je systém prevence kriminality dětí a mládeže realizován na úrovni programů resortních a místních. Programy těchto úrovní jsou pilíři celého systému prevence kriminality. V bakalářské práci je dále popsána činnost organizace, která se jako jediná zaměřuje na prevenci kriminality dětí a mladistvých

Cílem praktické části bakalářské práce bylo analyzovat vývoj kriminality dětí a mládeže od roku 2010 do roku 2014 a zjistit zda je prevence kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice zabezpečována dostačujícím způsobem. Dále se

praktická část zabývá možnostmi prevence v dané lokalitě z hlediska jednotlivých institucí, které se na prevenci kriminality mají přímo či nepřímo podílet. Z výzkumného šetření vyplynulo, že nedochází k nárůstu trestné činnosti u dětí a mládeže.

Z dalšího provedeného šetření lze konstatovat, že preventivní aktivity mají vliv na vývoj mladé generace, až v pozdějším věku v dospělosti na učilištích či školách se setkáváme s některými negativními jevy, jako je například užívání drog. Většina dotazovaných vnímá jako neúčinnější prevenci rodinu a rodinné prostředí, ti mají veliký vliv na výchovu a vývoj dítěte, v návaznosti pak napomůže škola a vhodné zapojení mladého člověka do dalších volnočasových aktivit. Je důležité pomoci najít mladému člověku cíl a smysl života bez toho, aby operoval tím, že společnost je zkažená a „s poctivostí nedojdeš nikam“.

Preventivních opatření není nikdy dostatek. Opatření uskutečňovaná ze strany Policie ČR vycházejí právě ze situační prevence a jsou orientovány na potencionální pachatele či oběti i kriminogenní situace. Společně s dalšími orgány a organizacemi se podílejí na prevenci sociální i prevenci viktimnosti.

Vzhledem k nenarůstající kriminalitě dětí a mládeže ve sledované lokalitě lze říci, že prevence poskytovaná organizacemi a institucemi v této oblasti je na relativně dobré úrovni. Až další vývoj však ukáže, zda poskytované preventivní programy budou natolik účinné, aby bylo možné vysledovat snižující se trend kriminality dětí a mládeže.

Použité zdroje:

ČAP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*, Praha: Polygrafa, 1993. ISBN 80-7066-534-3

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6

CHRÁSKA, Miroslav. *Metoda pedagogického výzkumu: Základy kvalitativního výzkumu*, 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J., *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0

KRAUS, B. *Člověk, prostředí, rodina*, Brno, Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, Praha, Portál, 1998. ISBN 80-7178771-X

MLČAK, Z., *Základy psychopatologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1. vydání, 2003. ISBN 80-7042-263-7

MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*, Brno: Masarykova univerzita, 2002 str. 68

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*, Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2

PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., *Akademický slovník cizích slov*,

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PŘADKA, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno: Copyright, 1998. ISBN 80-210-3469-6

ŠIMÍČKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*, Olomouc: 1999, 2003. ISBN 80-244-0629-2

TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*, Praga, Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4

URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-94-6

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-308-0

VEČERKA, K. *Prevence kriminality v teorii a praxi*, Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 1997. ISBN 80-85821-48-6

ZAPLETAL, J. a kol, *Prevence kriminality*, 3.vyd., Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008 ISBN 978-80-7251-270-6

ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: TRIVIS, 2004 ISBN 80-86795-05-5

Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů, Čl. 1.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 126.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 121.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1 písm. b.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 25.

Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika [online]. *Práva a povinnosti mladistvého obviněného* [cit. 5.6.2015]. Dostupné na WWW: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>

Děti a média [online]. [cit. 8.4.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.detiamedia.cz/>

Magazín ekamarád [online]. *Negativní vlivy internetu a možnosti závislosti na něm.* [cit. 8.4.2015]. dostupné z WWW: <http://www.ekamarad.cz/ezin/clanek/3466/>

Naše peníze [online]. *Bulvární deník blesk je stále nejčtenější* [cit. 18.4.2015]. Dostupné z WWW: <http://www.nasepenize.cz/bulvarni-denik-blesk-je-stale-nejctenejsi--2811>

Bezpečí [online]. *Co je kyberšikana* [cit. 1.5.2015]. Dostupné z WWW: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>

Deník.cz [online]. *Dvanáctiletá Američanka spáchala sebevraždu kvůli kyberšikaně* [cit. 1.5.2015]. Dostupné z WWW: http://www.denik.cz/ze_sveta/dvanactileta-americkanka-spachala-sebevrazdu-kvuli-kybersikane-20130916.html

Portus Prachatice [online]. Historie [cit. 5.3..2015]. Dostupné na WWW: http://www.portusprachatice.cz/historie_232.html

Portus Prachatice [online]. *Poslání primární prevence Phénix* [cit. 5.3..2015]. Dostupné na WWW: http://www.portusprachatice.cz/primarni-prevence-phenix_168.html

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kriminalita v letech 2010 – 2014	45
Tabulka 2: S jakou trestnou činností se za posledních 5 let u dětí a mládeže setkáváte nejčastěji?	58
Tabulka 3: Proč si myslíte, že je rozšířena právě ta, kterou uvádíte?	58
Tabulka 4: Je vývoj kriminality dětí a mládeže na okrese Prachatice za posledních 5 let vzrůstající?	59
Tabulka 5: Jaká prevence je podle Vás nejúčinnější?	59
Tabulka 6: Mají dle Vašeho názoru preventivní programy vliv na děti a mladistvé?	60
Tabulka 7: Realizujete preventivní programy týkající se sociálně patologických jevů?	60